

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2023

Natálie Eliášová

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

**Sexuální chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí
svobody**

Bakalářská práce

Autor: Natálie Eliášová

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph. D.

Zadáni bakalářské práce

Autor: Natalie Eliasova

Studium: P19P0295

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název bakalářské práce: **Sexuální chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody**

Název bakalářské práce (anglicky): Sexual behavior of convicted persons serving a custodial sentence

CH, metody, literatura, předpoklady:

Tematem bakalářské práce je sexuální chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část vymezuje specifické potřeby odsouzených v rámci výkonu trestu odnětí svobody, s důrazem na sexuální a vztahové potřeby. Zabývá se sexuálním chováním, sexuálními deviacemi a rizikovým sexuálním chováním zejména v kontextu vězenského systému ČR. Dale je v práci vymezen penitenciární a edukací kontext: 1. VTOS, možnosti primární, sekundární a terciární prevence rizikového sexuálního chování v prostředí věznic. Cílem praktické části je popsat sexuální chování osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody a identifikovat rizikovitost takového chování. Z metodologického hlediska bude využito dotazníku.

DIRGA, Lukas. *Humanizace českého vězinstva očima jeho akterů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. ISBN 978-80-261-0848-1.

WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 2. Praha: Portal, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9.

JANULA, Jan. *Otroci sexu: sexuální zvrácenosti a nebezpečné deviace*. Praha: Brána, 2010. ISBN 978-80-7243-451-0,

Zadávatel práce: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Pavel Zíkl, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 10.2.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Sexuální chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem poctivě všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Natalie Eliášová

Poděkování

Poděkování patří panu Mgr. Martinovi Kalibovi, Ph.D. za množství cenných rad a připomínek, ochotu, trpělivost a vstřícnost při konzultacích během realizace bakalářské práce. Dále bych chtěla vyjádřit poděkování všem respondentům za jejich ochotu poskytnout mi přínosné informace, bez kterých bych tuto práci nemohla dokončit, a na závěr své rodině a okolí za nesmírnou podporu v průběhu psaní.

Anotace

ELIÁŠOVÁ, Natálie. Sexuální chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je Sexuální chování trestně odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Teoretická část se zabývá samotným pojmem odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody s důrazem na sexuální a vztahové potřeby. Zabývá se sexuálním chováním, deviacemi a rizikovým sexuálním chováním zejména v kontextu vězeňského systému ČR. Dále je v práci vymezena prevence rizikového sexuálního chování v prostředí věznic. Cílem praktické části je popsat sexuální chování osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody a identifikovat rizikovost takového chování. Z metodologického hlediska bude využit dotazník.

Klíčová slova: sexuální chování, odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, potřeby, sexualita, prevence

Annotation

ELIÁŠOVÁ, Natálie. Sexual behaviour of convicts in prison. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023.

Bachelor thesis.

The topic of the bachelor thesis is Sexual behaviour of convicts in prison. The theoretical part deals with the very concept of imprisonment with emphasis on sexual and relational needs. It deals with sexual behaviour, deviance, and risky sexual behaviour especially in the context of the prison system of the Czech Republic. Furthermore, the thesis defines the prevention of risky sexual behaviour in the prison environment. The aim of the practical part is to describe the sexual behaviour of persons sentenced to imprisonment and to identify the riskiness of such behaviour. From the methodological point of view, a questionnaire will be used.

Keywords: sexual behaviour, prisoners in prison, needs, sexuality, prevention

Obsah

ÚVOD	2
1 PENOLOGIE	4
2 TREST ODNĚTÍ SVOBODY.....	4
3 POTŘEBY ČLOVĚKA ODSOUZENÉHO K VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	5
4 LIDSKÁ SEXUALITA	7
4.1 DEFINICE SEXUÁLNÍ NORMALITY	11
4.2 ODCHYLKA OD NORMY	12
4.3 PARAFILIE.....	12
5 SEXUALITA VE VĚZNICÍCH.....	14
5.1 VYTVOŘENÍ PÁRU VE VĚZNICI.....	15
5.2 ROZDĚLENÍ PÁRŮ VE VĚZNICI	15
6 SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ VE VÝKONU TRESTU.....	18
6.1 NENUCENÁ ÚČAST V SEXUÁLNÍCH AKTIVITÁCH	18
6.1.1 <i>Sexuální služby výměnou za ochranu od jiného odsouzeného.....</i>	<i>19</i>
6.2 NUCENÁ ÚČAST V SEXUÁLNÍCH AKTIVITÁCH	20
6.3 SATURACE POTŘEB	22
7 MOŽNOST PREVENCE RIZIKOVÉHO SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ.....	22
7.1 STRUKTURA PREVENCE	23
7.2 PRAKTICKÉ MOŽNOSTI PREVENCE PŘI ŠÍŘENÍ POHLAVNĚ PŘENOSNÝCH CHOROB	24
7.2.1 <i>Bariérová metoda</i>	<i>24</i>
7.2 LÉČBA PARAFILIÍ	24
8 UVEDENÍ DO PRAKTICKÉ ČÁSTI	29
8.1 VYMEZENÍ CÍLŮ.....	29
8.2 VÝZKUMNÉ METODY	29
8.4 POPIS RESPONDENTŮ	30
8.5 VÝZKUMNÁ ČÁST.....	30
9 LIMITY VÝZKUMU	51
10 DISKUZE.....	51
ZÁVĚR.....	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM GRAFŮ.....	58
SEZNAM ZKRATEK.....	59

Úvod

Sexuální chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody je složitou problematikou, která je na našem území stále tabuizovaná a nepříliš prozkoumána, a to i přesto, že je nedílnou součástí života každého z nás. Nápravná zařízení jsou obecně prostředí, která mohou být náročná pro psychicky slabé, ale i silné a odolné odsouzené jedince. Skutečnost, že jsou odsouzení umístěni do relativně malých prostorů společně s ostatními, jim zmenšuje jejich osobní prostor a to jim, mimo jiné, nabízí příležitosti k sexuální aktivitě. To může způsobit řadu problémů, včetně šíření sexuálně přenosných nemocí, možnosti sexuálního násilí, znásilnění a potenciálu odsouzených využívat sexuální aktivitu jako způsob, jak získat moc a kontrolu nad ostatními. Sexuální chování odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody je problém, který vyžaduje pečlivou pozornost a mnohostranný přístup. Věznice by měla poskytnout odsouzeným bezpečné prostředí s potřebou podporovat jejich zdravé chování a pozitivní vztahy. To lze dosáhnout za pomoci poradenských a terapeutických služeb, prosazováním přísných zásad týkajících se sexuální aktivity a velmi úzkou spoluprací se samotnými odsouzenými, abychom jim pomohli porozumět. Věznice by měly vytvořit takové prostředí, které podporuje respekt, odpovědnost a pozitivní chování.

Při výběru tématu bakalářské práce jsem volila téma, které by mě samotnou bavilo, a já tak měla motivaci se o samotném tématu dozvědět co nejvíce informací. Pro mě samotnou je sexuální chování základní potřebou, kdy si sama nedovedu představit, že bych ji musela potlačit či úplně omezit. Již od prvního ročníku studia na vysoké škole mě nejvíce zaujala speciálně pedagogická disciplína – etopedie. A tak jsem se rozhodla, že mou závěrečnou práci chci realizovat právě v tomto oboru. Dalším faktorem při výběru tématu je nedostatečná reflexe v rámci českého kontextu. Před zahájením bakalářské práce jsem pečlivě prodiskutovala téma, přičemž jsem byla od okolí opakovaně upozorňována a obeznámena o obtížnosti tématu. Ačkoliv je téma sexuální chování trestně odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody v ČR stále tabuizováno a zdrojů je nedostatek, při realizaci bakalářské práce jsem vynaložila maximum úsilí k tomu, abych používala nejnovější a nejkvalitnější zdroje a literaturu zabývající se sexualitou ve vězeňském prostředí.

Práce je rozdělena do dvou částí, které na sebe obsahově navazují. Teoretické část vychází z analýzy již dostupných odborných textů a realizovaných výzkumů. První kapitolou vymezují

samotný pojem trest odnětí svobody a představuji zde obor penologie, dále se zabývám vztahovými a sexuálními potřebami odsouzených. Druhá kapitola je věnována sexuologii. V této části je vymezena lidská sexualita, definice sexuální normality, odchylky od normy, rizikové sexuální chování a možnost jeho prevence.

Následně se věnuji metodologii výzkumu. V této části popisuji a vysvětluji mnou zvolené metodologické postupy, které jsem ve výzkumu zvolila. Charakterizuji zde své postupy při kontaktování respondentů, představuji svůj výzkumný vzorek a reflektuji překážky, se kterými jsem si musela poradit při realizaci výzkumu.

Mým cílem je zjistit, jak a zda probíhá sexuální chování trestně odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody a identifikovat rizikovost takového chování. Zmapovat možnosti realizace takového chování v nápravném zařízení. Dále zjistit, jaká je dostupnost bariérových ochranných prostředků, zejména prezervativů, které mají za cíl zabránit přenosu sexuálně přenosných chorob při pobytu v nápravném zařízení.

Penologie je věda o trestech a trestání, o výkonu trestu a jeho účincích na odsouzené. Předmětem jejího zkoumání jsou metody zacházení s pachateli trestných činů tak, aby napravili své chování a mohli se co nejlépe integrovat do společnosti. Tato věda také zkoumá efektivnost všech druhů trestů, které jsou popsány v trestním zákoně. Svou pozornost věnuje trestu odnětí svobody pro specifické právní vztahy, zákonitosti a působení na pachatele, které jsou s tímto spojené při vykonávání trestu. Je to okruh problémů, zákonitostí a vztahů, které vznikají od momentu konfliktu jedince se zákonem až po jeho následnou reintegraci do společnosti. Okruh problémů zahrnuje aspekty právní, sociální, psychologické, pedagogické a preventivní, které jsou využitelné pro praxi policie, ale i pro ostatní odborné pracovníky profesně působící v široké oblasti sociální prevence. [Popelka 2011]

Hlavními úkoly penologie jsou:

- studování vývoje penologických myšlenek,
- zkoumání sociálně-psychologických procesů, jevů, vztahů a zákonitostí, které vznikají v důsledku aplikování trestů,
- zkoumání fyzické a psychosociální reality pachatele (jeho zdravotní stav, nemoci, úrazy, sociální zázemí, věk, dosažené vzdělání),
- zkoumání a ověřování přístupů výchovného zacházení s odsouzenými tak, aby bylo dosaženo co nejefektivnějšího účelu výkonu trestu,
- zkoumání a hledání institucí a jejich funkcí při realizaci zákonného postihu,
- zkoumání a hledání i jiné sankce, které by účinně ovlivňovaly chování pachatelů trestných činů. [Štěrba 2007; Popelka 2011]

1 Trest odnětí svobody

Trest odnětí svobody je jedním z druhů trestů, při kterém dochází k omezení osobní svobody odsouzeného po dobu stanovenou soudem. Záměrem trestu odnětí svobody, je zamezit viníkům v dalším páchání trestné činnosti a ochránit před nimi společnost. Dalším důležitým aspektem ve výkonu trestu je působení na odsouzené tak, aby se snížilo nebezpečí recidivy jejich kriminálního chování a aby vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem. Trest odnětí svobody má kromě funkce sankční i funkci výchovnou a funkci resocializační. V dnešní

době můžeme přidat i funkci odstrašující, kdy má trest odnětí svobody odstrašit potencionální pachatele od konání trestné činnosti [Zákon č. 169/1999 Sb.; Černíková 2008].

Trest odnětí svobody je uplatňován ve výkonovacím nápravném zařízení. Do výkonu trestu odnětí svobody smí nastoupit pouze osoba, které soud uložil nepodmíněný trest odnětí svobody a nařídil výkon trestu. Nařízením je myšleno písemné vyzvání odsouzeného k jeho nástupu ve stanovené lhůtě do soudem určené příslušné věznice. V případě, je-li odsouzený ve vazební věznici, zpravidla soud nařizuje trest okamžitě. Soud má také právo rozhodnout o výkonu trestu odnětí svobody v nápravném zařízení v případě porušení podmínek jiných předchozích trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody (odsouzený se dopustí další trestné činnosti ve zkušební době podmíněného odsouzení; odsouzený neodpracuje trest obecně prospěšných prací ve stanovené lhůtě; odsouzený se nezdržuje v obydlí v případě domácího vězení apod.) (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Trest odnětí svobody je povinně vykonáván ve věznicích či vazebních věznicích v odděleních určených pro výkon trestu odnětí svobody. V momentě, kdy zdravotní stav odsouzeného vyžaduje zdravotní péči, kterou není možné zajistit ve věznici a nelze výkon trestu přerušit, trest se tak na potřebnou dobu vykonává ve zdravotnickém zařízení mimo objekty spravované Vězeňskou službou, kde je odsouzený hlídán příslušníky Vězeňské služby (Zákon č. 169/1999 Sb.; Šámal, Musil, Kuchta, 2013).

2 Potřeby člověka odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody

Nenaplnění životních potřeb a kontinuální nedostatek svobod vedlo kriminology k vytvoření pojmu *prison pains*, jakožto definování psychických útrap, které odnětí svobody přináší. V posledních letech probíhá měření těchto útrap v jednotlivých zahraničních věznicích. Trest odnětí svobody přináší odsouzeným jedincům jak útrapy fyzické, tak i útrapy psychické. V ranných dobách vězeňství byli odsouzení přikováváni nebo jinak omezováni v pohybu. To společně s dalšími nevyhovujícími podmínkami, především hygienickými, představovalo de facto vykonání odloženého trestu smrti. Během 19. století docházelo k postupné humanizaci odsouzených. Ačkoliv v první polovině 20. století ještě existovaly fyzické útrapy, spojené s výkonem trestu odnětí svobody, ve druhé polovině 20. století se postupně snižovaly až zcela ustoupily do pozadí. Po ústupu fyzických útrap se mohla začít věnovat pozornost útrapám psychickým. Ty

popsal Greshema Sykes v díle *The Society of Captives*, ve kterém představil pět oblastí, jejichž ztrátou odsouzení jedinci trpí po stránce psychické. Přestože je tato publikace staršího vydání, myšlenky, které zde popsal Sykes, jsou použitelné i do současného vězeňského systému. Jedná se o tyto oblasti:

Odnětí svobody – Ve kterém zmiňuje ztrátu možnosti se pohybovat či omezení kontaktu s rodinou. Dále pak útrapy z vyrovnání se s pocitem, že na něj okolí nenahlíží jako na běžného člena společnosti.

Odnětí zboží služeb – Zde dává důraz na naplnění pouze základních potřeb, a to ještě v nižší kvalitě, přičemž se často jedná o životní nezbytnosti. Odsouzení nemají legální možnost obstarání si zajímavého oblečení či jídla.

Odnětí heterosexuálních vztahů – Odsouzení jsou v podstatě odsouzeni k celibátu.

Odnětí autonomie – Během odpykávání výkonu trestu se odsouzení setkávají každý den s několika nejrůznějšími pravidly a nařízeními, která musí poslouchat a vykonávat. Řada z nich není jinak odůvodněná, jelikož se odůvodnění vnímá jako nepraktické či zatěžující. Odsouzení tak mohou mít pocit, že je s nimi zacházeno jako s malými dětmi.

Odnětí bezpečnosti – Nejnáročnější skutečností během výkonu trestu odnětí svobody je faktor, že odsouzení musí žít s ostatními odsouzenými někdy i po dobu mnoha let. Přítomnost ostatních odsouzených zbavuje samotného odsouzeného jedince pocitu bezpečí. Jedinec tak může mít obavy z napadení ze strany jiného odsouzeného. Sykes tvrdí, že někteří jedinci jsou schopni se mentálně distancovat od vězeňského prostředí, nikoliv však zcela uniknout útrapám. V současné době se vychází vstříc odsouzeným z hlediska zboží a služeb či sexuálních vztahů. Jsou společnosti, které se snaží na odsouzené jedince nenahlížet jako na vyčleněné osoby, autonomii odsouzených omezovat co v nejmenší míře a usilují o zlepšení bezpečnosti odsouzených.

V roce 2011 přišel britský kriminolog Ben Crewe s dalšími oblastmi psychických útrap v Anglii a Walesu. Ty lze aplikovat i na Českou republiku. B. Crewe rozšiřuje pět oblastí definovaných Sykesem o další tři: 1. útrapy nejistoty a jasnosti, 2. psychologického posuzování a 3. sebevládnutí si. [Drápal, Jiříčka, Raszková 2021]

Alison Liebling vytvořila dotazník, kterým měří kvalitu vězeňského života a vězeňských útrap. Výsledky shrnula ve své knize *Prisons and Their Moral Performane*, ve které dochází k závěru, že pro odsouzené jsou ve vězení nejzásadnější vztahy, férovost a řád a jejich porušení na

ně působí negativně.

3 Lidská sexualita

Termín sexualita nelze jednoznačně uchopit vzhledem k jeho „multidimenzionalitě.“ Definice se vztahují k biologii, historii, antropologii, medicíně, kultuře a dalším oborům. Termín sexualita je odvozen od slova sex. V češtině se jím rozumí penetrace vaginy penisem neboli pohlavní styk. V angličtině slouží kromě toho také k označení pohlaví. Sex představuje lidskou potřebu, která v žebříčku důležitosti konkuruje např. stravě, pití či spánku.

Na sexualitu je nezbytné nahlížet v širším kontextu. Podle Rokache a Patela [2021] sexualita neznamena jen sex, ale také lidskou sexuální funkci, fyziologii sexu, související hormony a jejich vliv na lidské jedince a související kulturní normy. Podle portálu Rady Evropy [2023] je sexualita komplexní záležitost, při jejíž definici se zohledňují dva aspekty – biologický a sociokulturní. Sexuologický slovník specifikuje sexualitu obecně jako „*soubor vlastností a jevů vyplívajících z pohlaví.*“ [Hajnová, Novák & Capponi, 1994] Světová zdravotnická organizace [2006] uvádí, že sexualita je prožívána a vyjádřena v myšlenkách, fantaziích, chování, praktikách, touhách, postojích, rolích, hodnotách, rolích a vztazích, které sice může všechny zahrnovat, ale nikoliv všechny jsou vždy prožívány nebo vyjádřeny. Sexualitu ovlivňují interakce biologických, psychologických, sociálních, ekonomických, politických, kulturních, právních, historických, náboženských a duchovních faktorů. Sexualita je středobodem lidské existence během celého života. Zahrnuje pohlaví, genderové identity a role, sexuální orientaci, erotiku, potěšení, intimitu a reprodukci. [WHO, 2006; 2010].

Jak bylo naznačeno výše, sexualita neznamena pouze pohlavní styk a jeho pravidelnost. Podle fyziologa Jareda Diamonda tvoří sexualitu těchto pět složek:

- Genderový vzorec ukazující na konkrétní podobu feminity a maskulinity jedince a jejich vnějších projevech prostřednictvím odpovídající genderové role.
- Reprodukce neboli rozmnožování.
- Pohlavní identita související se základním prožitkem příslušnosti jedince k mužům nebo ženám.
- Vzrušivost a fyziologické mechanismy vztahující se k sexuální aktivitě a k funkcím pohlavního ústrojí.
- Sexuální orientace podle objektu, který jedince přitahuje. [Jůzl, 2019: 29]

Pod termínem sexualita se dále skrývá obecný postoj jedince k sexu, romantické a sexuální fantazie, masturbace, dětské sexuální hrátky, pocity ze změn probíhajících v našem těle (v období puberty), homosexuální city, zamilovanost, doteky, petting a další druhy intimní blízkosti.

Vzhledem k zaměření této práce na sexuální chování trestně odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody považuji za vhodné objasnit ještě také slovní spojení jako sexuální orientace, sexuální identifikace, sexuální chování a sexuální emoce, které úzce souvisí se zkoumanou problematikou.

Sexuální orientace představuje emoční a sexuální přitažlivost k určitému pohlaví. Je oddělena od genderové identity neboli subjektivní identifikace člověka k vlastnímu pohlaví nebo k sociokulturní klasifikaci (tj. muži, ženě nebo jinému pohlaví) na základě biologického pohlaví. [Boundless, 2016]. Sexuální orientace se rozlišuje heterosexuální a homosexuální, popř. bisexuální, intersexuální či transsexuální [Kaňak a kol., 2015, s. 58-59].

Heterosexualita se projevuje přitažlivostí k jedinci opačného pohlaví. V případě orientace na ženy se hovoří o orientaci gynekofilní, na muže o orientaci androfilní. Heterosexuální orientace je zastoupena v populaci mnohem více než homosexuální orientace. Homosexuálně orientované jedince přitahují osoby stejného pohlaví jako jsou jedinci sami. Latentní homosexualita je nevědomá či nezjevná erotická náklonost k osobám stejného pohlaví. Může představovat skrytou tendenci jedince k homosexuálním vztahům, která může být kvůli okolí dokonce potlačována, nepřiznána a nerozpoznána. Latentní homosexualita je velmi ovlivněná prostředím, ve kterém se daná osoba nachází. Jedná se o takové prostředí, kde se nacházejí pouze příslušníci stejného pohlaví, jako jsou dívčí nebo chlapecké školy, služba v armádě nebo nápravné zařízení. [Peroutková 2012]. Nevyhraněná sexuální preference se nazývá bisexualita. Jedinci bisexuální orientace jsou přitahováni jak muži, tak i ženami. Pojem, který je často přehlíženým, je asexualita. Jedinci s asexuální orientací nejsou přitahováni nikým.

Sexuální identifikace či sexuální nebo pohlavní identita je jednou ze tří rovin sexuality spolu se sexuálními chováními a orientací [Pavlica, 2021]. Evropský institut pro rovnost pohlaví [2023] definuje sexuální identitu jako *„náhled jedince na sebe sama z hlediska přitažlivosti k témuž pohlaví, nebo k příslušníkům či příslušnicím druhého pohlaví, vycházející z vlastní zkušenosti, myšlení a reakcí jedince spíše než z jeho vlastní definice založené na genderu nebo pohlaví jeho/jejích sexuálních partnerů či partnerek.“* Podle Weisse [2012, s. 104] se sexuální identita formuje během nitroděložního vývoje. Jedná o subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti/rozporu s vlastním tělem včetně primárních a sekundárních pohlavních znaků či sociální rolí, která je v dané kultuře připisované biologickému pohlaví. V případě rozporu jedince se hovoří o poruchách

pohlavní identity [Weiss et al., 2010]. Pavlica [2021] uvádí příklady některých sexuálních identit jako např. allosexualita, androsexualita, biromantismus, bisexualita, demisexualita, greyssexualita, gynesexualita, monosexualita, pansexualita, queer, sapiosexualita či skoliosexualita.

Sexuální chování podle Pavlicy [2021] může, ale nemusí souviset se sexuální orientací či identitou, a to především v prostředí s převahou lidí jediného genderu (věznice, armáda atd.), kde se jedinec může projevat v nesouladu s identifikací. Příkladem může být heterosexuální muž mající ve věznici sex s mužem, který si tak vynahrazuje absenci ženy. Po návratu do běžného prostředí dochází zpravidla k návratu chování v rámci pocíťované sexuální orientace. Podle Pavlovského [2012, s. 173] sexuální chování závisí na faktorech vzniklých před porodem (prenatální determinanty), v průběhu porodu (perinatální determinanty) nebo až po narození (postnatální determinanty). Weiss [2017] popisuje sexuální chování ve čtyřech fázích – lokace (výběr partnera k interakci), dvoření (netaktilní, flirtování, taktilní – doteky, hlazení, líbání), párový vztah a kopulační interakce, přičemž předpokladem je souhlas obou stran a sladění fází, jejichž přechod není časově ohraničen.

Podle Weisse a kol. [2010] vývoj sexuální chování je podmíněn rozvojem sexuálních emocí. Dle Kittnara [2020, s. 540] jsou sexuální emoce komplexem dějů zahrnujících tři složky: 1) sexuální vzrušení, 2) orgasmus neboli pocitové vyvrcholení (konzumní fáze sexuální motivace v koitálním aktu) a 3) zamilovanost (lidské vyjádření erotické fascinace objektem).

Podle Zvěřiny [2012] výše charakterizované komponenty (sexuální orientace, identifikace, chování a emoce) představují základ lidské sexuální motivace. Normální lidská sexuální motivace vychází podle Weisse [2001] a Zvěřiny [2012] z pevné sexuální identifikace; erotickou preferencí objektu opačného pohlaví; sexuální vyzrálosti objektu; kooperace, souhlas partnera bez projevů agrese a vytvoření páru

V souvislosti s lidskou sexualitou za zmínku stojí ještě sexuální touha a sexuální zdraví. Sexuální touha označuje stav zvýšeného zájmu, který nezřídka doplňuje sexuální vzrušení a fantazie [Zvěřina 2012]. Podle Stuchlíkové [2007, s. 135] ji někteří psychologové považují za emoci, jiní za biologický pud. Na tuto skutečnost ostatně upozorňuje také Zvěřina [2012], dle jehož vyjádření sexuální touha je mnohdy zaměňována za libido neboli sexuální pud, tedy přirozená lidská potřeba jako např. potrava. K aktivaci dochází v důsledku nedostatku a puzení k uspokojení, po kterém nastává časově omezená homeostáza neboli stálost vnitřního prostředí v podobě vybití vnitřního přetlaku [Zvěřina 2012].

Sexuální zdraví Světová zdravotnická organizace [in Koliba a kol., 2019, s. 20] označuje „stav

fyzické, emocionální, mentální a sociální pohody ve vztahů k sexualitě, není to pouze nepřítomnost nemoci, poruchy funkce nebo vady.“ Nezbytné je kladný a respektující postoj k sexualitě a sexuálním vztahům. Dalším předpokladem je možnost získání příjemných a bezpečných sexuálních zkušeností, žádný nátlak, diskriminace či násilí. Podmínkou k dosažení a udržení sexuálního zdraví je respektování, chránění a naplňování sexuálních práv osob.

3.1 Definice sexuální normality

Definovat sexuální normalitu v rámci lidské sexuality představuje velice náročný úkol s nejednoznačným výsledkem. Toto slovní spojení sestává ze slov sexuální, které bylo vymezeno dříve v textu, a normalita, kterou je rovněž vhodné objasnit. Normalita podle Svobody, Češkové a Kučerové [2012, s. 31] označuje *„jev, který odpovídá předem stanovenému očekávání.“* Jak uvádí Hennig [2008, s. 21-22], normalita: a) závisí na zkušenostech a očekávání, b) vytváří se v důsledku tradice, institucionalizace, propagandy, módy a úmluvy, c) je vnímána statisticky (četnost), funkčně (schopnost fungovat) a teologicky (zaměřenou na vývoj), d) v podobě měřítka je vždy přítomná, a to nereflektovaná (co si přejeme) i reflektovaná (co známe). Normalita se odvíjí od pojetí kulturního a náboženského. Význam normality modifikuje také plynutí času. Svoboda, Češková a Kučerová [2012, s. 33] vnímají normalitu v těchto významech – statistickém (to, co je nejvíce časté a průměrné), funkčním (určitý systém plná správně svou funkci) a normativním (pracovní, estetická či mravní norma). Opakem normality je abnormalita, tedy odlišnost od normy, výjimečnost, mimořádnost [Velký lékařský slovník, 2023], něco, co se ze statistického pohledu vyskytuje v populaci v nízké míře [Pugnerová, Kvintová, 2016, s. 15]. Každé pojetí normy má vlastní limity a normalitu nelze určovat pouze z jednoho pohledu.

V lidské sexualitě Weiss [2008, s. 29] za normální považuje *„takové konsenzuální (souhlasné) aktivity, které se odehrávají mezi psychosexuálně a somatosexuálně dostatečně zralými a pokrevně v přímé linii nespřízněnými partnery, a jež nevedou k jejich psychickému nebo tělesnému poškození.“* Jak uvádí Raboch a Pavlovský [2012, s. 315], přiměřené sexuální chování motivují 4 zdroje: a) sexuální identifikace včetně přijetí příslušné sexuální role, b) sexuální preference objektu (orientace), c) sexuální preference aktivity a d) sexuální emoce (zamilovanost, vzrušení, orgasmus, uspokojení). Weiss [2005, s. 11] v rámci sexuální normality v české kulturně-historické oblasti zmiňuje především předpoklad pokrevní nespřízněnosti a přiměřené věkové zralosti sexuálních partnerů, resp. nepřijatelnost sexuálních aktivit dospělých s dětmi ani s jejich souhlasem. Autor

dodává, že normalita sexuálního chování se značně liší, a to transkulturní, tak i historicky. Pavlovský [2012, s. 174] uvádí, že normální lidskou sexuální motivace charakterizují pevná sexuální identifikace provázaná s dobře osvojenou sexuální rolí, erotické upřednostnění jedince opačného pohlaví, sexuální zralost, spolupráce protějšku, vzájemnost a současně společensky přijímaná technika sexuální interakce.

V souvislosti se sexuální normalitou hraje důležitou roli také obor nahlížení. Tak např. kultura způsobuje ve vnímání normalnosti značné rozdíly. Zatímco v některých zemích je homosexualita v některých zemích naprosto normální záležitostí (např. Nizozemsko, Belgie, Kanada, Německo, Malta, Austrálie), jiné země za ni trestají, v extrémním případě až smrtí (především arabské země jako např. Sýrie, Irák, Saúdská Arábie, Írán, Afghánistán, Súdán, Mauritánie či Nigérie) [Refresh, 2018]. Dalším významným odlišujícím faktorem je věk pro legální praktikování pohlavního styku. Weis [2017] mimo kulturu zmiňuje také statistickou normu, kdy normalitu označuje chování zastoupené v populaci až z 95 %. Přestože nějakému chování je přiřazena nálepka nenormální, mohou s ním oba jedinci z páru souhlasit. Autor výčet doplňuje o normu biologickou, tedy sexuální chování opodstatněné reprodukcí.

3.2 Odchylka od normy

Parafilie neboli sexuální deviace, perverze a aberace se označují jako kvalitativně změněné sexuální motivace lidí. Při definování parafilií musíme zkoumat strukturu osobnosti a musíme rozlišovat, jakou formu psychoanalytické nebo jinak strukturované terapie lze daným osobám nabídnout. Ve struktuře sexuální motivace rozlišujeme tyto dvě oblasti:

- sexuální orientaci, erotickou preferenci ve vztahu k sexuálnímu objektu,
- sexuální chování, související reakce a emoce.

Tyto oblasti se projevují ve sféře behaviorální, kognitivní a psychofyziologické. Podle toho, které ze zmíněných oblastí se zejména týkají, rozdělujeme sexuální deviace do tří skupin:

- Deviace sexuální orientace (fetišismus, pedofilie);
 - Deviace sexuálního chování neboli deviace v aktivitě (sadismus, exhibicionismus, masochismus);
 - Deviace kombinované (sadosochismus, pedofilní sadismus, homosexuální pedofilie).
- [Weiss 2008]

3.3 Parafilie

Jedná se o poruchy sexuální orientace, které jsou charakterizovány přítomností setrvalé dispozice nebo kompulzivního puzení k neobvyklým a sociálně neakceptovaným sexuálním objektům. Tyto tendence mohou být přítomny ve fantaziích, snech, a souvisejí se sexuálním vzrušením a erotickým zaměřením subjektu. Parafilii můžeme rozdělit na:

Lehké úchyly – do této skupiny patří ablutofilie (vzrušení z koupání, sprchování), graeofilie (mužská úchylnka, při které jsou fixováni na starší ženy), hafefilie (vzrušení z pohledu nebo doteku látky), katofilie (sex po telefonu), menomanie (vzrušení, pohlavní styl s menstrující ženou), naratofilie (vzrušení z vyprávění erotických příběhů či používání vulgární komunikace s partnerem), orální sex (uspokojování partnera orálně), osfreziofilie (vzrušení z určité vůně), pornolalomanie, pornolalolia (vzrušení z kladení intimních otázek), trhání (trhání podvazků či punčoch), vesthibicionismus (žena, která ráda ukazuje části svého oblečení nebo spodního prádla

Střední úchyly – agonofilie (sledování nebo přímá účast v boji či zápasu), algolagnie (během této úchylnky jedinec potřebuje cítit nebo zažít bolest), anální sex (sex, při kterém vniká úd do konečníku namísto do vagíny), bisexualita (člověk, který je zaměřen na obě pohlaví), cypridofobie (chorobný strach z pohlavních nemocí, ze sexuální aktivity, která by tento strach mohla rozvířit), erotografomanie (psaní erotických či perverzních dopisů neznámým), fetišismus (užívání neživých objektů), fetišistický transvestitismus (muži, kteří se převlékají do ženského prádla a šatů za účelem vzrušení), fisting (uspokojování ženy pomocí vsunutí pěsti do vagíny), frotérství (vzrušení z dotyků cizích osob v davech, frontách či tlačenicích), homosexualita (stoprocentní orientace na druhé pohlaví), mixoskopie (ukájení se při pozorování souložě), nymfomanie (ženská hypersexualita, během které má žena neustálou potřebu mít sex), onanismus (posedlost sebeukájením i v případě, že má jedinec dostatek pohlavního styku), penilinctomanie (touha lízat a sát mužský úd), retifismus (úchylnka na ženské boty), satyriáza (mužská hypersexualita, během které má muž neustálý pocit nedostatku sexu), spitting (vypouštění slin z úst partnera či partnerky), trialismus (posedlost provozování sexu ve třech), triolismus (soulož za přítomnosti jiných osob), voyerismus (vzrušení z tajného pozorování druhých osob při svlékání, sprchování či souložích).

Těžké až perverzní úchyly – deflorační mánie (úchylnka, při které vzrušují jedince panny a mají nutkavou potřebu zbavit ženu panenství), didaskalofilie (sexuální náklonnost dětí k učitelům

a naopak), exhibicionismus (uspokojení veřejnou sexuální aktivitou), flagelace (bičování partnera či sebe), incest (sexuální styk s blízkým příbuzným), gynokomanie (posedlost mužů souložit se všemi ženami, které spatří), koczwarismus (vzrušení z přiškrcení či přidušení), kynofilie (druh zoofilie, touha po sexuálním styku se psem), nekromanie/nekrofilie (erotická náklonost k pohlavnímu styku s mrtvolami), patologická sexuální agresivita (vzrušení z překonávání odporu anonymních žen, nejnebezpečnější sexuální deviace), pedofilie (touha po osobách pubertálního věku, převážně na chlapce a dívky ve věku 5-12 let), pygismus (náklonost k zadečkům a všem praktikám okolo análního sexu), sadismus (vzrušení z týrání či mučení partnera), sadomasochismus (osoba upřednostňuje sexuální aktivity, které jsou spojené s omezováním osobní svobody, působením bolesti), saliromanie (vzrušení ze znečišťování partnera za pomoci výkalů či močení), transsexualita (člověk, který nepřijímá své vlastní pohlaví), urolognie (rozkoš z moči či během močení), vincilagnie (vzrušení z poutání či svazování), visionismus (sexuální vzrušení z pohledu na pohlavní styk v zrcadle, fotografii osob či zvířat), zoofilie (touha sexu se zvířaty, v České Republice nezákonné) [Peroutková 2012]

4 Sexualita ve věznicích

Při plnění trestu odnětí svobody je partnerský sexuální život zcela narušen. V některých typech věznic mohou odsouzení dostávat přerušování trestu nebo vycházky a jsou jim dokonce umožněny návštěvy v intimnějším prostředí.

I když je radikálně omezena možnost dřívějšího sexuálního života, sexuální potřebu nelze potlačit. Tento problém se nejvíce vyskytuje u mladých odsouzených. Sexuální život se tak deformuje, adaptuje a nabývá svých konkrétních specifik. U odsouzených tak mohou vzniknout různé deprivace. Tyto deprivace popsal Sykes ve své knize *The Society of Captives*. Za základní deprivace, které odsouzení ve výkonu trestu prožívají, a jsou dle něj součástí trestu odsouzeného, je omezení vlastní svobody a autonomie, absence přístupu ke zboží a službám, ohrožení bezpečnosti a nemožnost navazovat přirozené heterosexuální vztahy. Tyto deprivace jsou bolestivé a mohou způsobit jedinci psychické újmy do konce života. [Zvěřina, Hladík, Bajcura, Brendl 2018]

Některé věznice umožňují osobám ve výkonu trestu návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly zaměstnanců Vězeňské služby České republiky. Dle § 19 odst. 5 zák. č. 169/1999 Sb. V souladu se zákony ČR uděluje povolení k těmto návštěvám ředitel věznice, a to pouze za vzorné chování

odsouzeného. Tyto návštěvy jsou realizovány ve speciálních prostorách k tomu určených a mohou sloužit jak pro intimní návštěvy partnerek či partnerů, tak pro návštěvy rodin s dětmi. Soukromé návštěvy pozitivně ovlivňují chování odsouzených, snižují sexuální napětí a motivují k lepšímu chování. [zákon č. 169/1999 Sb.]

Velmi malé množství odsouzených dokáže sexuálně abstinovat. Většina volí různé druhy masturbace, jelikož je to nejpřístupnější a nejpřijatelnější forma uvolnění sexuálního napětí, jak pro personál, tak pro ostatní spoluodsouzené a zároveň i pro samotný chod věznice. Určitým problémem je ve věznici omezení intimity a hygienické způsoby realizace těchto potřeb. Většina odsouzených si proto musí najít svůj způsob, tak aby neobtěžoval jiné. I když je většina odsouzených heterosexuální orientace, v daném prostředí mnozí volí jako další alternativu uvolnění homosexuální praktiky. Odsouzení – recidivisté, kteří znají prostředí a jsou patřičně tělesně vybaveni, mohou nutit k různým sexuálním praktikám slabší jedince. Možnost vytvořit si předpoklady pro heterosexuální styk je ve věznicích výrazně potlačována. Homosexuální chování, sebeuspokojování či různé druhy masturbace jsou nejčastější formy sexuální činnosti, které jsou ve věznicích realizovatelné a praktikované. Odsouzeným ženského pohlaví je umožněno vlastnit různé erotické pomůcky, které však nesmí být na bateriový pohon či jiný akumulátor. [Zvěřina, Hladík, Bajcura, Brendl 2018]

4.1 Vytvoření páru ve věznici

Dle Fishmanova rozdělení sexuálních rolí je nejvíce rozdělení mocenské, a pouze částečně souvisí s homosexuální orientací. Chování tak úzce souvisí s hierarchií odsouzených. V nápravném zařízení se objevují ekonomicko-politické vztahy.

Vězení je nedílně spojeno násilím mezi odsouzenými. Tento faktor je vězeňskou službou sledován a je snaha mu co nejvíce předcházet například volnočasovými aktivitami. Ve výkonu odnětí trestu svobody odsouzení páchají násilné chování z důvodu získání nadvlády nad ostatními a využívají k tomu nejen agresivitu fyzickou, ale také verbální. Šikana je jedna z forem agrese, která se v tomto prostředí vyskytuje nejčastěji. Odsouzení jsou málokdy natolik upřímní, aby prozradili, co se opravdu děje, a kvůli tomu často nelze přijmout taková opatření, která by tento problém vyřešila nebo alespoň zmírnila. Odsouzení mívají strach, že místo odměny za jejich upozornění bude následovat ještě tvrdší trest místo dosavadní šikany.

Sochůrek tvrdí, že pokud mezi odsouzenými dojde k napadení, většinou se jedná o neopakující se

záležitost a nejčastějšími příčinami bývá:

- „Vyvrcholení dlouhodobější neshody, osobní nesnášenlivost;
- dluhy z venku nebo z vězení;
- podezření, že dotyčný udal interní informace na OPaS;
- bývalí společníci mají za to, že jeden druhého poškodil svou výpovědí;
- žárlivost: jeden druhému chodil za ženou, přebral mu družku apod.;
- žárlivost v rámci homosexuálních vztahů;
- šikana.“ [Sochůrek, 2009: 37]

4.2 Rozdělení párů ve věznici

Většina odsouzených rozděluje své partnery na heterosexuály, které následně dělí na:

- „automasturbanety a mutuální masturbanty s orálně genitálními praktikami,
- muže s pasivními homosexuálními tendencemi – neodmítají styky, „dělají“, že jim je to jedno,
- muže s pasivním homosexuálním chováním, tendencemi, které jsou charakteristické vynucováním aktivit, fyzickým nebo psychickým nátlakem, partner prožívá vztah velice negativně, výrazné je zde pokoření a ponížení,
- heterosexuální prostitutky, kteří se stýkají bez jakýchkoliv citových vazeb za úplatu, ochranu, peníze atd.,
- muže, u nichž se projevují aktivní homosexuální tendence s citovou vazbou a důrazem na sociální roli ve skupině.“ [Sochůrek, 2009: 37]

Homosexuály dělí na:

- „homosexuály prostitutky, podobně jako u heterosexuálních prostitutek je motivace stejná,
- homosexuály se silnou citovou vazbou, a to i tehdy, když partner city neopětuje,
- homosexuály s citovou vazbou opěťované osobnosti, převážně submisivní,
- homosexuály s tendencí dominovat.“ [Jůzl, 2019: 38]

Ve věznicích se objevuje jev „kingovství“, kdy si někteří jedinci kolem sebe vytváří určitý druh „princů“, kteří jim jsou oddaní. Tito „kingové“ zajišťují „princům“ na oplátku jakousi ochranu. Jedna z povinností princů je poskytovat sexuální služby svému „kingovi“. Tento jev je velmi nebezpečný, protože boří celý hodnotový systém věznice a vede ke kriminalizaci vnitřního prostředí. Úlohou zaměstnanců věznice je tento jev likvidovat. Ve věznicích mužských i ženských

často vznikají relativně trvalé dvojice, které se přátelí, poskytují si emoční zabezpečení a v mnohých případech do své interakce zapojují i sexuální aktivity. V případě, že je tento jev založen na bázi dobrovolnosti a vyváženosti, tak nezatěžuje okolí. Proto je vhodné jej tolerovat.

Dalším jevem jsou jedinci, kteří jsou označováni jako „buzničky“. Tito jedinci poskytují sexuální služby za materiální výhody a drobné protislužby. Tento jev není ve věznicích přijatelný, ale nelze jej eliminovat. Důležitější je dohlédnout na to, aby sexuální služby nebyly vynucovány násilím. Po propuštění z věznice se všichni jedinci, až na výjimku homoprosititů, vracejí k heterosexuálním praktikám. Sexuální život bývá negativně ovlivněn jen u těch, kteří byli v prostředí věznice znásilněni či sexuálně zneužiti.

Homosexuální jedinci jsou ve zvýšené míře vystaveni nebezpečí šikany a zneužívání. Proto vyžadují zvláštní pozornost odborného personálu, i když se může zdát, že oni jsou v daném prostředí jako ryba ve vodě. Jedinci často vytvářejí relativně stabilizovaný pár, který se dostává do problému v momentě, kdy jeden z dvojice opouští zařízení dříve.

Začátek a dynamika sexuální aktivity ve věznicích je ovlivněna zkušeností, osobností a zaměřením odsouzeného. Velký podíl má i sociální role a postavení ve vězeňské komunitě. Zkušenější a agresivnější jedinci, kteří byli například vícekrát trestáni, mají snahu startovat a sexuálně se sbližovat rychleji a partnera si snáze podmanit. Homosexuálové za začátku otálejí, ale jejich vztahy jsou pak mnohem pevnější a citlivější na žárlivost.

Styky ve vězeňském prostředí mají zpočátku většinou formu laskání, hlazení, líbání. Poté přejde aktivita v manuální masturbaci a felaci i rektální penetraci. Prvotrestanci a nezkušení muži velmi často hledají vedle náhradní sexuální aktivity i větší citové pouto s partnerem.

Mimo sexuální aktivity, pro heterosexuály i homosexuály, kontakty znamenají kompenzační model pro zvládání tenze, pochyb, stresů, které vyvolává u submisivních jedinců režimové limitace a restriktce. Tyto nekompenzované stavy vyúsťují na jedné straně v kamarádství, přerůstající v partnerství. Pro jedince, kteří se takovému chování brání, znamenají pokoření, útisk a násilí se sexuálním podtextem. Sexuální aktivity a motivaci lze shrnout do několika okruhů. Návyk, frekvence, příležitost, sociální kontakt a citové vazby odsouzených. Tyto okruhy vykazují při hodnocení prediktory zjevné „maminkovské“ chování.

Po odpykání trestu se jedinci snaží podle své dřívější orientace přeladit a život ve vězení tabuizovat. Tento stav však negativně ovlivňuje funkční a psychosexuální faktory sociální jako je vztah

a postoje rodinných příslušníků, spolupracovníků, zařazení do vhodného zaměstnání a bydlení. Potíže mají jedinci, kteří musí nastoupit do soudem určené léčby (psychiatrické či sexuologické), jelikož léčba a docházení na denní stacionáře narušuje adekvátní rozvíjení psychosexuálních vztahů. U neléčených jedinců se tento stav vrací do 4–6 měsíců, u léčených je to až 8 měsíců. Polovině mužům do normálního psychosexuálního stavu vypomáhá druhá žena, většinou starší, které nevadí někdy vzniklý sexuální nezdar nebo dysfunkce. Brzdou zdravého psychosexuálního zavedení do plnohodnotného sexuálního života po propuštění z vězení jsou časté otázky manželek o provádění sexuálních aktivit během pobytu v zařízení. Mnoho mužů se v případě stresu, v manželském či partnerském životě, bez potíží vrací k sexuální epizodě s partnerem stejného pohlaví bez zvláštních problémů. [Zvěřina, Hladík, Bajcura, Brendl 2018]

5 Sexuální chování ve výkonu trestu

Přestože sex ve vězení v našich podmínkách je navzdory pokročilé době 21. století stále poměrně neprobádané téma, existuje několik studií věnujících se této problematice [Lochmanová, Juříček, Dirga, Šmausová 2015] Neprobádanost problematiky může být důsledkem intimnosti tématu, tabuizovanosti či nedostatku relevantních a oficiálních informací. Ve světě se problematice sexuálního chování odsouzených věnuje větší pozornost.

Motivy vedoucí odsouzené k sexu ve vězení jsou různorodé. Od přirozeného fyziologického pudu, přes motivy biologické, emocionální, psychické, ekonomické až po sociální. Mohou se lišit u vězňů a vězenkyň. Vzhledem k zákazu fyzického kontaktu s odsouzenými jedinci opačného pohlaví probíhá sexuální styk pouze mezi jedinci stejného pohlaví.

Rozlišuje se sexuální chování ve výkonu trestu dobrovolné (nenucená část) a nedobrovolné (nucená část).

5.1 Nenucená účast v sexuálních aktivitách

Výše zmíněný zákaz fyzického kontaktu znamená pro vězně nucený celibát. To vede odsouzené k hledání nejrůznějších způsobů k dosažení uspokojení a zmírnění sexuální deprivace. [Sykes 1958] K tomu je nejčastěji využívána masturbace obohacená o pornografické materiály. Jedná se zároveň o nejpříjemnější cestu v porovnání s další možností – nenuceným zapojením do sexuálních aktivit s odsouzeným kolegou. Projevy homofobie ze strany ostatních odsouzených a dozorců vedou ke snahám o vedení těchto vztahů v tajnosti. [Sheldon 2019] Homosexuální vztahy bývají v mužských věznicích výjimečné. Pravý odsouzený homosexuál svou orientaci skrývá navzdory svému předchozímu coming outu na svobodě. Důvodem pro tyto pohnutky je ochrana vlastního zdraví a

ochrana z potenciálního nebezpečí před sexuálním zneužitím. [Power et al. 1991; Stevens 2015; Mariner 2001]

Opačnou situaci je možné pozorovat v ženských věznicích. Právě odsouzené lesby svou orientaci nezamlčují, za což jim od ostatních trestankyň dostává obdivu. Navíc preferují plnohodnotné vztahy se ženami i mimo věznici. Právě lesby navazují vztahy jenom s dalšími pravými lesbami, nevrhají se do nových partnerských vztahů. K sexuálním aktivitám dochází v privátních prostorách jako např. sprchy, toalety, cely. Muži během výkonu trestu velice často holdují sexuálním aktivitám navzdory heterosexuální orientaci. S rostoucí délkou uvěznění se zvětšuje pravděpodobnost začlenění odsouzeného do sexuálních aktivit se stejným pohlavím. Důvodem je nadměru vzdálená svoboda. [Nugrahani et. Al. 2018; Lochmanová 2020]

Podle Lochmannové [2020] vztahy ve vězení uspokojují fyziologické potřeby odsouzených. Sex představuje katalyzátor sexuální touhy. Jak uvádí Nedbálková [2006], jedním ze vztahů v mužských věznicích bývá vztah dvou mužů, ve kterém maskulinní muž (macho) penetruje muže femininního. Vztah se řídí pravidly nadřazeného maskulinního muže. Feminin je v roli podřízeného, který pro něj vykonává práce přisuzované ženám jako např. žehlení, uklízení a praní.

Z dalších pohnutek k sexu ve výkonu trestu se jedná o emoce, kterými si odsouzení nahrazují absenci partnerské a rodinné vztahy. Emocionální motivace je typická pro ženské věznice [Nedbálková 2006]. V mužských věznicích bývá minimální, přesto citové vztahy navazují někteří jako např. submisivní, prvotrestaní a nezkušení jedinci, pro které je důležitější citové pouto a začlenění do vězeňské komunity než sex. Sex ve vězení zmírňuje napětí a snižuje stres a deprese a má pozitivní vliv na psychiku. [Lochmannová 2020]

Výčet motivací k nenucené části v sexuálních aktivitách odsouzených zakončuje ekonomická oblast. Prostřednictvím sexuálních služeb lze splatit závazky. Prostituční služby slouží získání zboží v podobě např. jídla, cigaret, drog, kávy apod. [Sheldon 2019; Lochmannová 2020] Tento výměnný obchod nebývá výjimkou především v případech nemajetných vězňů, kteří nemají jiné možnosti k získání požadovaných předmětů. [Smith 2006] K prostituci v mužských věznicích se zpravidla uchylují femininní muži, transvestiti či jedinci s nižším postavením. Kupování předmětů za sex je vyhrazeno pro odsouzené nacházející se na vrcholu vězeňské hierarchie. [Dirga, Lochmannvá, Juříček 2015]

5.1.1 Sexuální služby výměnou za ochranu od jiného odsouzeného

Ve věznicích se lze setkat se zvláštním typem vztahu – s tzv. ochranným párováním postaveném na rozdělení aktivních a pasivních rolí. Jedná se o situaci, kdy mladý chlapec poskytuje sexuální i nesexuální aktivity, jako je například starání se o věci, nošení jídla apod. staršímu muži, který se nazývá macho [Sykes 1958] Mladší jedinec tímto získá ochranu před sexuálními útoky ze strany ostatních odsouzených. Tito muži jsou označováni jako „prison wife“. [Trammell 2011] Jedinci, kteří využívali této ochrany, tvrdí, že s nimi bylo zacházeno jako se ženami. V tomto případě se na situaci nenahlíží jako na formu znásilnění. Důvodem je oboustranný prospěch plynoucí z uvedeného vztahu. Pro jednoho je prospěchem ochrana, pro druhého sex a péče.

5.2 Nucená účast v sexuálních aktivitách

Násilí představuje neodmyslitelnou součástí mužského vězeňského světa. Vězni jím nastavují vnitřní řád a hierarchii. Výjimkou nebývají ani sexuální útoky [Zoukis Consulting Group 2020], což potvrzuje i Nedbálková [2006], podle níž se řada odsouzených setkává se sexuálním napadením, zesměšňováním a vykořisťováním už při vstupu do vězení. Důvodem jsou určité charakterové znaky, kterými jedinec působí na ostatní. Za rizikové jedince se považují mladí, slabí, nevysocí či zženštilí, praví gayové. Snadnou kořistí jsou bažanti neboli poprvé odsouzení. Bažanti coby nováčci nemají spojence a neznají nepsaný kodex vězeňských pravidel. Vysoké riziko sexuálního napadení hrozí jedincům, kteří jsou odsouzeni za sexuální trestný čin proti nezletilé osobě. Zatímco oběti násilí ve vězení jsou snadno relativně snadno definovatelné, v případě násilníků to tak snadné není. Podle Marinera [2001] jsou to jedinci větší postavy, silnější, kteří jsou ve vězení asertivní, často členové gangů. Přestože znásilnění ve vězení bývá homosexuálního charakteru, násilníci se považují nikoliv za homosexuály, nýbrž heterosexuály. To je zapříčiněno násilníkovým vnímáním oběti jako ženy. Podle Šmausové [2011] naopak oběť může být považována za homosexuála.

Sexuální násilí ve vězení je pácháno z několika důvodů. Kromě uspokojení sexuálních potřeb to mohou být motivy sociální, jejichž cílem je zdůraznit tělesnou a symbolickou sílu agresora. [Nugrahani et al. 2018; Dirga, Lochmannová, Juříček 2015] Fyzická síla v podobě nuceného sexuálního styku ovlivňuje hierarchii odsouzených. Symbolická síla se pojí s ustanovením genderového řádu. [Lochmannová 2020] Znásilnění doprovází dobývání oběti ze strany násilníka. [Šmausová 2011] Nedobrovolnou penetrací dochází ke zraňování fyzické i psychické stránky oběti, kdy může být nezvratně poškozeno psychické zdraví, dále v oběti vyvolává pocity ponížení a ztráty vlastní mužnosti [Šmausová 2011; O'Donnell 2004], kdy znásilněný jedinec získá označení

homosexuála a nálepku „ženy“. Toto označení v maskulinním prostředí mužské věznice není vnímáno pozitivně. V jeho důsledku se jedinec může jednoduše stát obětí opětovně a jeho pozice v hierarchii klesá ke pomyslnému dnu. V extrémních případech opětovné sexuální zneužívání může oběť přimět až sáhnutí si na život. [Trammel 2011]

Konkrétní počty sexuálních napadení ve vězení nejsou kvantifikovatelné. Za touto skutečností stojí především obavy a odmítání obětí nahlásit znásilnění zaměstnancům věznice, čemuž brání také vězeňský kód a nepsaná pravidla. Obětím nezbyvá nic jiného než se bránit na vlastní pěst. O většině případů napadení se nikdy nikdo nedoví a zaznamenávání statistik na toto téma je velmi nelehké a zavádějící. [Stevens 2015; Power 1991; O'Donnel 2004; Trammel 2011]

Sexem za vězeňskými zdmi se zabývali Butler, Donovan, Levy a Kaldor [2002, s 390], podle kterých v náhodně vybraném vzorku 789 vězňů přiznalo 15 % žen a 5 % mužů v roce 2001 ve věznicích v Novém Jižním Walesu konsensuální sex a celkově 2 % uvedla nesouhlasný sex. Tyto statistiky ovšem mohou být nepřesné. Důvody mohou např. být, že vyšší podíl žen uvádějící konsensuální sex pramenil z menší ochoty jej nahlásit nebo že definovaly sex šířeji než muži nebo v případě ochranného párování (výše) může vězeň souhlasící s partnerstvím jenom silnějším vězni za účelem ochrany může sex nahlásit jako dobrovolný.

V prostředí českých mužských věznicích převažuje nenucená část v sexuálních aktivitách. Jedná se především o placený sex. Znásilnění bývá výjimečné. Nízká míra sexuálního zneužívání ve věznicích je způsobena rovnováhou jedinců, kteří jsou ochotni nenuceně nabízet sex a přebírat role žen. Nabídka a poptávka po sexuálních službách se takto vyrovnala a díky tomu došlo k oslabení důvodů pro využívání fyzického násilí za účelem sexu. [Dirga, Lochmannová, Juříček 2015; Lochmannová 2020]

V České republice neexistuje žádná specializovaná statistika, která by se zaměřovala na odhalování trestních činů týkající se sexuálního kontextu. Tato činnost se prověřuje dle ustanovení § 185 o znásilnění a § 186 o sexuálním nátlaku trestního zákoníku.

O některých případech znásilnění jednoho vězně druhým se zmiňují média. Pravděpodobně nejaktuálnější poznatky v této souvislosti přináší zpravodajství iDnes.cz z loňského května [Zajac 2022], které se podařilo získat statistiku ukazující na 52 případů možného znásilnění za mřížemi prošetřovaných policisty za posledních šest let. Konkrétně se jednalo o 7 případů v roce 2015, 7 v roce 2016, 9 v roce 2017, 6 v roce 2018, 9 v roce 2019, 4 v roce 2020 a 10 v roce 2021. Z článku dále vyplývá, že část případů jsou nahlášený ze strany spoluvězňů, nejčastěji však hlásí samotné

oběti. Zdroj upozorňuje, že ne všechny případy skončí u soudu, část jich orgány odloží, jiná ještě nejsou uzavřena, jindy skončí obviněním.

5.3 Saturace potřeb

Saturace sexuálního pudů patří mezi základní biologické potřeby, které spojují člověka s živočišnou říší. Jedná se o sexuální pudy, kterými příroda vybavila všechno živé na zemi za účelem zplození nové generace či pokračování rodu. Je přirozené, že na člověka dolehne s naléhavostí jeho ventilace, uspokojení. Nehledí na fakt, kde a v jakých podmínkách se aktuálně člověk nachází. Sexuální pudy nejde vypnout po dobu pobytu člověka ve vězeňských podmínkách, ať už se jedná o vazbu nebo výkon trestu odnětí svobody, protože se jedná o základní lidskou potřebu, kterou je nutné saturovat. Proto si odsouzení dokážou poradit, jak tuto potřebu saturovat pomocí běžně povolených a dostupných předmětů ve věznici.

- „Tuhé mýdlo: Jednoduše mýdlo rozpustí a vytvarují do tvaru penisu. Pokud se povede sehnat dostatečně velké tuhé mýdlo, penis si z něj vyříznou. Je to výrobek, který se za mřížemi prodává sám.
- Zelenina: Okurky, mrkev, cuketa nebo také lilek. Všechnu zeleninu ve tvaru penisu ženy ve vězení využívají k sexuálním hrátkám. Jedna věznic s tímto měla údajně takový problém, že vše krájeli už v kuchyni na co nejmenší kousky.
- Bonbóny: Celé bonbóny ženy používají stejně jako mýdlo. Nechal je roztát a následně ho vytvarovaly do tvaru penisu.
- Odpadky: Jednomu dozorcovi se naskytl podivný pohled při kontrole vězeňských cel. Našel největší vyrobený umělý penis – z plechovky od brambůrků, novin a hadrů.
- Koště: Sundá se spodní díl koštěte, na tyč se navlékne něco gumového a je vytvořen penis.
- Hygienické potřeby: Bývalá odsouzená prozradila, čím si zpříjemňovala dlouhé chvíle o samotě za mřížemi. Velký tampón, do kterého se zasune tužka, se obalí gumovou rukavicí.“ [Jůzl, 2019: 41]

6 Možnost prevence rizikového sexuální chování

Pojem prevence je latinského původu a znamená zavedení opatření učiněná předem, včasnou obranu nebo ochranu. Na konci padesátých let 20. století se prevence rozdělila na primární a sekundární. Místo prevence rizikového chování se dříve používal pojem sociálně patologických

jevů. Prevence je soubor intervencí, jejichž cílem je zamezit či snížit výskyt a šíření rizikového chování. V běžném životě lze termín definovat jako soustavu opatření, která má předcházet nežádoucímu jevu, například nemocem, drogovým závislostem, zločinům, nehodám, neúspěchům ve škole, sociálním konfliktům, násilí a podobně. Podle Michala Miovského prevence zahrnuje veškeré typy výchovných, vzdělávacích, zdravotnických, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky. V současnosti členíme prevenci na primární, sekundární a terciální.

- **Primární prevence** zahrnuje veškeré aktivity, které jsou zaměřeny na celou populaci a jsou realizovány za cílem předcházet rizikovým projevům chování.
- **Sekundární prevence** se zaměřuje na jedince, u kterého je zvýšené nebezpečí vzniku rizikového chování. Realizuje se za pomoci včasné intervence, poradenství a léčení. Podle ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je záměrem sekundární prevence předejít vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování.
- **Terciální prevence** je zaměřena na osoby, které už mají osobní negativní zkušenost. Účel terciální prevence je resocializace, reintegrace a zamezení dalšímu šíření problému. [Miovský 2018]

6.1 Struktura prevence

Sociální prevence – je v ní zahrnut soubor aktivit, které působí na proces socializace a integrace jedince do společnosti. Tyto aktivity se orientují do oblastí ovlivňování nepříznivých společenských a ekonomických podmínek. Tyto podmínky jsou považovány za podstatné příčiny vzniku sociálních deviací. Efektivita působení je neměřitelná, nicméně o její potřebnosti není pochyb.

Situační prevence – prevence vychází z přesvědčení, že sociálně patologické jevy se mohou objevovat vlivem situací, které se jim nabízejí. Specifikum této prevence zahrnuje místo a čas. Situační prevence má poměrně vysokou efektivitu. Do situační prevence můžeme zahrnout i pozitivní ovlivňování volného času a životního stylu. Ovlivněný jedinec se nedostává do situací, které zvyšují pravděpodobnost setkat se se sociálně patologickými jevy.

Prevence viktimnosti – tento druh prevence je určen na pomoc obětem trestných činů a je založen na konceptu bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace

a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před možnou trestnou činností. Prevence viktimnosti užívá metody sociální i situační prevence podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni. [Peroutková 2012]

6.2 Praktické možnosti prevence při šíření pohlavně přenosných chorob

Metody užívané v praxi, zabraňující přenosu a rozšíření sexuálních chorob a rizik s tímto spojených.

6.2.1 Bariérová metoda

Jedním z nejspolehlivějších způsobů pro zabránění pohlavně přenosných chorob se jeví bariérová metoda – v našich podmínkách se jedná převážně o prezervativ.

Prezervativ

Neboli kondom je návlek na penis pocházející již z antické mytologie. Už v tomto období sloužil jako ochrana před pohlavními nemocemi stejně, jak je jím dodnes. Prezervativ je využívám i během soulože, při které je zajištěna jiná spolehlivá antikoncepční metoda. U nás na českém trhu lze sehnat pouze latexové prezervativy. Polyuretanový prezervativ a „natural skin“ prezervativ z ovčího střeva na českém trhu není k zakoupení. V současné době obsahuje prezervativ spermicidy. Prezervativ zajišťuje 97 % ochranu, nikoli 100 %. Kontraindikací je alergie na latex, při které jedinec nesmí používat kondom. [Weiss 2017]

7.2 Léčba parafilií

„Prospěšnost specifické terapeutické intervence u sexuálních delikventů je v celosvětovém měřítku akceptovaná. Týká se to zejména těch sexuálních delikventů, kteří spáchali zločin zvláště závažný, jakým je třeba sexuální agrese, anebo pohlavní zneužití dítěte.“ [MZCR, online, 2012]

Terapie

Všechny terapeutické aktivity v rámci specializované léčby sexuálních delikventů jsou u nás i ve světě zaměřené na pomoc pacientovi při řešení jeho problémů, které mu přináší nekonformní sexuální chování či cítění, jednak na jeho resocializaci a readjustaci. To se realizuje na základě pochopení adaptačních mechanismů, formou sociologického poradenství i individuální specializované terapeutické péče. Léčebné programy zahrnují škálu

psychoterapeutických, farmakoterapeutických a sociálních opatření umožňujících návrat jedince do společnosti. [Weiss 2010]

Cíle terapie spočívají v poskytnutí dostatečných informací jedinci za pomoci racionální psychoterapie, v dosažení náhledu, posílení vědomé kontroly chování, ve změně postojů pacienta, v dosažení sexuální adaptace a v poslední řadě v celkové sociální reintegraci. Na našem území se léčebné cíle uskutečňují v rámci ústavní terapie v psychiatrických zařízeních nebo v ambulantní formě v ambulancích sexuologických či psychiatrických. V zahraničí se můžeme setkat s realizací ve vězeňských nemocnicích či na forezních odděleních psychiatrických léčeben, nebo ambulantně v rámci státních či komunitních programů.

Důležitou podmínkou úspěšné terapie je základní adaptace sociálního chování pacienta v nejširším slova smyslu. Ústavní léčba je nařizována nejčastěji nebezpečnějším pachatelům, a to po výkonu trestu. Velmi častou komplikací je jejich sociální maladaptace, nedostatečná interiorizace společenských norem chování a nezdědka i dysfunkční behaviorální standardy přenášené z vězeňské subkultury do psychiatrického zařízení.

Na základě získaných adekvátních informací o normální i deviantní sexualitě umožňuje pacientům lépe poznat příznaky vlastního abnormálního psychosexuálního vývoje. Dále jim poskytuje schopnost zařazení jejich vlastního parafilního chování do teoretického rámce a usnadňuje jim popsat problémy týkající se této oblasti. V průběhu života si pacienti vytvoří obranný systém týkající se jejich deviantního sexuálního chování. Ze svých problémů viní ostatní a nedokážou přijmout zodpovědnost za své chování. Předpokladem úspěšné psychoterapie je překonání obranných mechanismů a vytvoření si kritického náhledu na vlastní parafilní motivaci a deviantní chování. Za nejúčinnější terapii v tomto ohledu je možné považovat metodu nápravy kognitivní distorze.

Během léčby je jedinec veden k převzetí odpovědnosti za své chování, a to i mimo sexuální oblast. Dále pracuje během své léčby na potlačení nežádoucích tendencí, ale zaměřuje se zde i na podporu jeho pozitivních a žádoucích charakteristik.

Léčba většiny pacientů je nařizována soudem, nicméně najde se i několik jedinců, většinou v zahraničí, kteří léčbu podstoupí z dobrovolného přesvědčení. Devianti k léčbě přistupují ambivalentně, jelikož je terapie zbavuje preferovaného způsobu sexuálního uspokojení. Větší

předpoklad na úspěšnou léčbu mají jedinci, kteří si během léčby vytvoří symetričtější a prosociálnější postoje ke svému sociálnímu okolí.

Připouštíme-li, že parafilní sexualita je primární příčinou pacientova sexuálně delikventního chování, nalezení alternativního uspokojení se jeví jako podstatný faktor jeho úspěšné adaptace. Škála možných způsobů alternativní realizace sexuálních potřeb přitom zahrnuje alternativní sexuálně adaptační cíle léčby:

- „Adaptaci na heterosexuální koitální aktivitu s dospělou ženou,
- adaptaci na heterosexuální nekoitální aktivitu s dospělou ženou,
- adaptaci na autoerotickou masturbační aktivitu, adaptaci na deviantní, ale sociálně akceptovatelné formy sexuálního chování,
- dočasné (farmakologické) nebo trvalé (chirurgické) tlumení sexuální potřeby.“ [Weiss, 2010: 497]

Nedílnou součástí léčby je soubor sociálních opatření, které jsou zaměřené na posílení rodinného, partnerského a profesionálního zázemí pacientů. K tomuto cíli napomáhají pravidelné propustky, návštěva kulturních a seznamovacích akcí, ale i zvyšování profesní kvalifikace pacientů doplňováním vzdělání během procesu léčby.

Druhy terapie

Psychoterapie

Specializovanou psychoterapii v léčbě sexuálních delikventů lze realizovat ve formě individuální či skupinové. Cíle obou forem jsou totožné. Obě formy usilují o získání náhledu, zvyšování osobní odpovědnosti a komplexnosti pacienta, změnu jeho sexuálně nekonformního chování. K dosažení zmíněných cílů napomáhá individuální terapeutický vztah mezi terapeutem a pacientem. Při skupinové terapii se realizují cíle za pomoci skupinové dynamiky. Pomocné psychoterapeutické techniky, které se během terapie mohou využít, jsou behaviorální – režimová léčba, racionální – odborné přednášky, muzikoterapie, biblioterapie, ergoterapeutické aktivity, trénink asertivity a kulturní programy. Tímto komplexním přístupem lze pomoci jedinci zlepšit jeho sociální kompetenci a zvýšit sebevědomí.

Behaviorální metody

Behaviorální přístup je předpoklad, že sexuální deviantní chování je naučený fenomén, který je vyvolaný reakcí na stres. Léčebné metody se proto zaměřují na změnu vzorců sexuálního chování a vzrušení devianta. Nejčastější volené metody jsou:

- **Systematická desenzibilizace** – léčba, která se zaměřuje na interpersonální fobie a posílení sebevědomí. Je rozdělena do tří etap, jimiž jsou nácvik svalové relaxace, sestavení hierarchie strachových podnětů a situací, spojování těchto situací s relaxací.
- **Averzivní terapie** – probíhá spojením nežádoucích aktivit s nepříjemným pocitem. Pacientovi jsou prezentovány deviantní podněty, pokud je odmítne či přepne a nahradí neutrálním obsahem, vyhne se tak elektrickému šoku. V současnosti se místo elektrických šoků používají spíše nepříjemné čichové nebo chuťové podněty. V momentě, kdy se objeví vzrušení na určitý deviantní podnět, automaticky se u jedince vyvolá aktivizace averzního podnětu.
- **Skrytá senzitivace** – je přenesením averzní terapie do myšlenkové roviny. Pacient se učí relaxaci, která mu umožní vizualizaci deviantních situací. Během relaxace je naveden k představě nežádoucích následků těchto situací a v dalším kroku i k představě možností, jak se úplně vyhnout deviantním aktivitám. Výsledky této terapie jsou spíše neúspěšné.
- **Terapie studem** – léčba spočívá ve plánovaném zraňování sebeúcty. Odborníky je považována za problematickou. Používá se u exhibicionistů, kteří měli exhibovat před sestrami a lékaři na nemocničním území, v menších případech sami před zrcadlem, nebo byli instruováni natočit svou vlastní exhibici na videozáznam a poté ho v soukromí dobrovolně sledovat.
- **Metoda přesměrování** – metoda vychází z předpokladu, že požitek při masturbaci a orgasmu je důležitým činitelem při posilování sexuálního chování. Pacient je instruován, aby masturboval s preferovanými parafilními fantaziemi a těsně před vyvrcholením je změnil na neutrální fantazie. Nové představy by měly dostat ve spojení s vyvrcholením pozitivní náboj. Jak pacient pokračuje v léčbě, zařazuje neutrální fantazie do stále častějšího stadia masturbační aktivity. Na konci léčby masturbuje jedinec od počátku bez deviantních představ.
- **Metoda přesycení** – při této terapii se úmyslně vyvolávají nežádoucí reakce tak dlouho, až dojde k únavě mozkových centr. Pacient dostane instrukci, aby masturboval pouze

s nedevariantními představami a po ejakulaci masturboval dalších 30-60 minut s fantaziemi deviantními.

- **Vytvoření nesexuální dominanty** – metoda vyvinuta v Psychiatrické léčebně v Praze-Bohnicích. Spočívá v předpokladu, že umístění určité překážky chování vedoucí k deviantnímu aktu zabrání realizaci sexuálního deliktu. Konkrétně v Bohnicích dostávali pacienti při propuštění z léčby kovový přívěšek ve tvaru sedmičky s instrukcí, aby si v momentě, kdy u nich hrozí recidiva sexuálně deviantního chování, silně zabodli přívěšek do dlaně. Silná bolest by měla v jedinci potlačit sexuální vzrušení a přivést ho tak k přerušení řetězce chování vedoucího k deliktu. [Weiss 2010]

7 Uvedení do praktické části

7.1 Vymezení cílů

Hlavním cílem je popsat sexuální chování osob odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody a identifikovat rizikovost takového chování. Hlavní cíl bakalářské práce je realizován za pomoci dvou dílčích cílů:

1. Popsat sexuální chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.
2. Popsat rizikovost sexuálního chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

7.2 Výzkumné metody

Na sběr dat byl sestaven anonymní dotazník, který se skládá z dvaceti otázek. Otázky jsou převážně uzavřené, až na tři otázky, ve kterých jsem nechala respondentům prostor na vyjádření se či doplnění odpovědi. Při sestavování dotazníku jsem se inspirovala dotazníky od českého sexuologa Petra Weisse, který se zabývá sexuálním chováním a sexualitou obecně, především v České republice. Pro sběr byla použita Likertova škála, která mi umožnila zjistit nejen obsah postoje, ale i jeho přibližnou sílu. Mnou zvolené téma je velmi intimní a choulostivé, proto se k němu někteří respondenti nechtěli vyjadřovat i s garancí naprosté anonymity. Zmíněnou anonymitu jsem zajistila použitím oboustranné lepící pásky, kterou jsem nalepila na horní část dotazníku. Tu následně po vyplnění respondent odlepil a spojil s dolním okrajem. Tím se vytvořila obálka, která byla otevřena až při sběru dat mého výzkumu.

Navázala jsem spolupráci se 4 nápravnými zařízeními nacházejícími se na území České republiky. Poprvé jsem se obrátila na ředitele věznic s žádostí o pomoc s realizací mého výzkumu v loňském roce. Vzhledem k citlivosti tématu jsem neočekávala příliš velkou návratnost a úspěšnost vyplněných dotazníků mého výzkumného šetření. Rozeslala jsem 200 dotazníků, vrátilo se jich 178, avšak z tohoto bylo možno pro mou výzkumnou práci použít pouze 136 dotazníků.

8.3 Hypotézy

H1 – Sexuální chování odsouzených může mít i jinou než čistě sexuálně založenou motivaci.

H2 – Častěji jsou ve věznicích sexuálně napadeni či znásilněni homosexuální jedinci.

H3 – Každý odsouzený jedinec má dostatečnou a včasnou zdravotní péči.

8.4 Popis respondentů

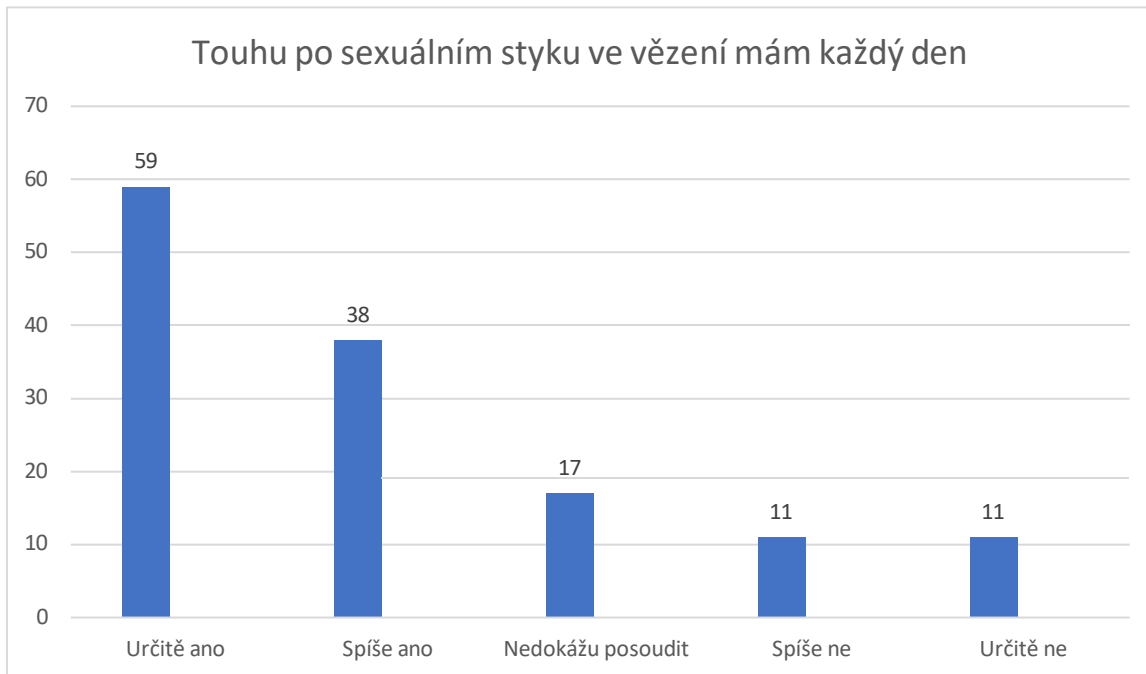
Respondenty jsou muži ve výkonu trestu odnětí svobody v nápravných zařízeních na území České republiky. Sběr dat byl proveden v nápravných zařízeních na odděleních s nízkým stupněm zabezpečení. Vzhledem k choulostivosti tématu nemohu uvést věk odsouzených ani další konkrétní osobní informace.

Můžeme se tak domnívat, že odsouzení nespáchali násilné trestné činy či nemusí být sexuálními predátory.

8.5 Výzkumná část

Vyhodnocení jsem provedla na základě sběru a analýzy dat dotazníku. Použitelné zdroje jsem vyhodnocovala a vytvářela v programu Microsoft Word. Následné vytvoření grafů v tomto programu bylo naprosto zásadní pro správné grafické znázornění při vyhodnocování výsledků dotazníkového šetření.

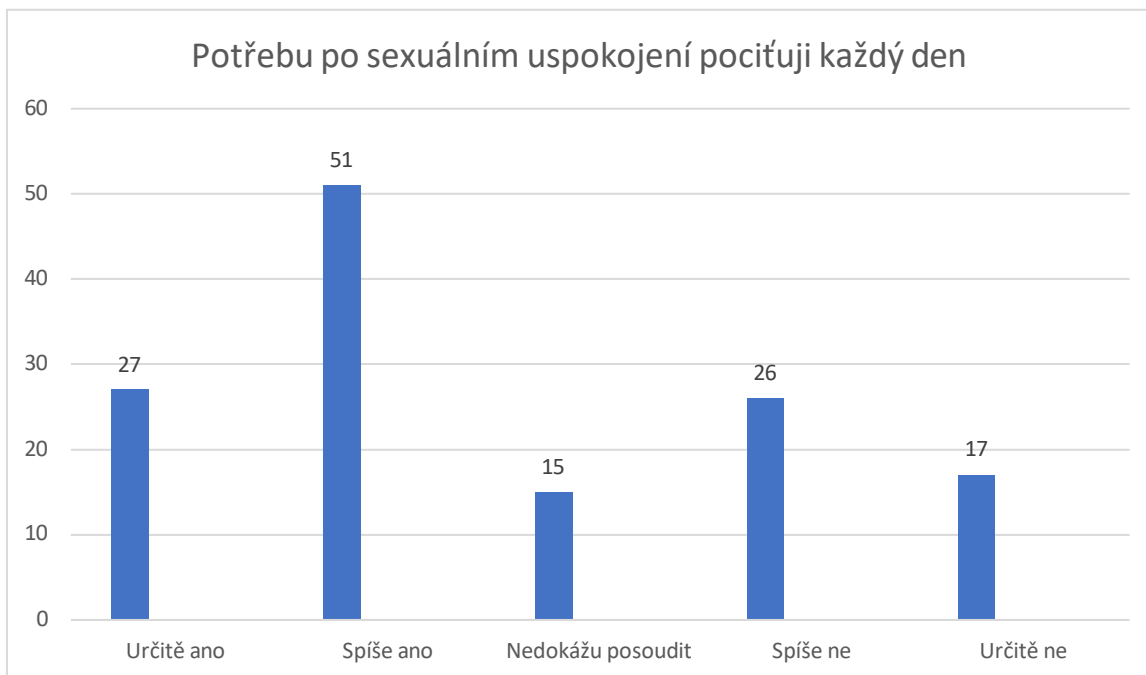
Otázka č. 1: „Touhu po sexuálním styku ve vězení mám každý den.“



Graf č. 1 – Touhu po sexuálním styku ve vězení mám každý den

První otázka byla směřována na vyjádření se odsouzeného k tomu, zda pociťuje touhu po sexuálním styku, a to i přes to, že se nachází ve velmi psychicky náročném prostředí. Drtivá většina jedinců v dotazníku uvedla, že touhu po sexuálním styku vnímají každý den. Z celkového počtu odpovědělo „určitě ano“ 59 respondentů, „spíše ano“ 38. Negativně se k otázce číslo 1 mého výzkumného šetření vyjádřilo pouze minimum tázaných respondentů, tzn. „spíše ne“ bylo uvedeno ve 11 případech a „určitě ne“ také v 11. Neutrálně se k otázce číslo 1 vyjádřilo 17 respondentů. Vyhodnocením této otázky byla potvrzena domněnka, že touha po sexuálním styku je pociťována téměř každým jedincem, který je omezen na svobodě.

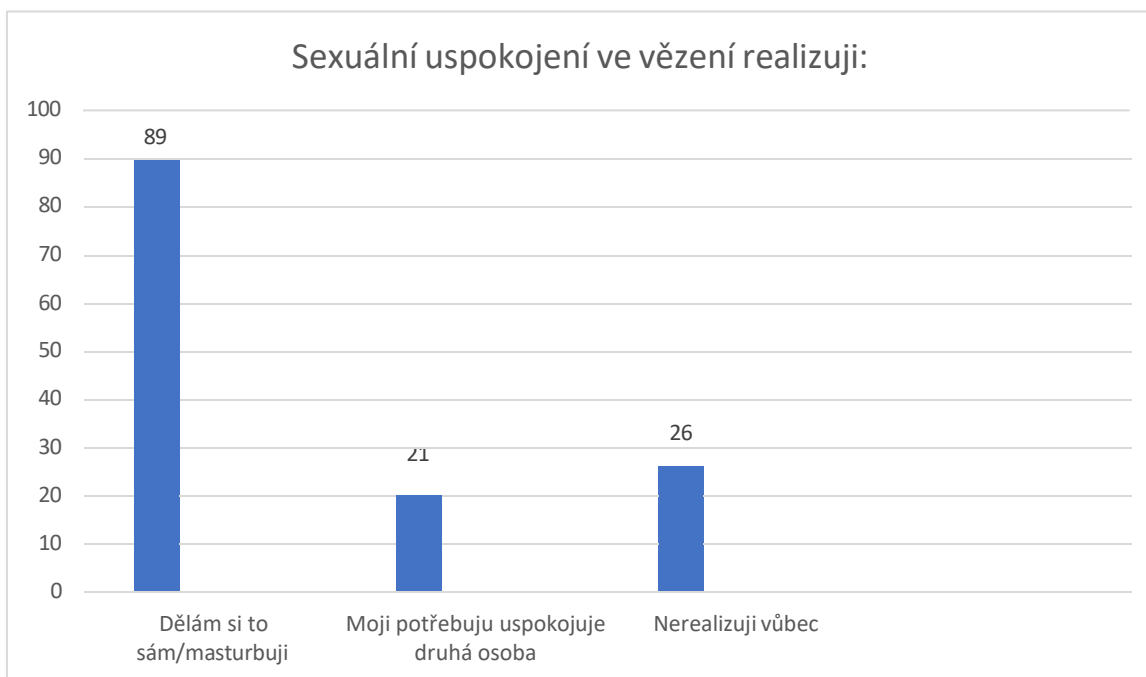
Otázka č. 2: „Potřebu po sexuálním uspokojení pociťuji každý den“



Graf č. 2 – Potřebu po sexuálním uspokojení pociťuji každý den

V druhé otázce výzkumného šetření jsem se zaměřila na míru potřeby po sexuálním uspokojení neboli potřebu masturbace jedinců, kteří vykonávají trest odnětí svobody v nápravném zařízení. Touhu po sexuálním uspokojení pociťuje velká většina odsouzených. Na výzkumnou otázku, zda pociťují potřebu po sexuálním uspokojení každý den, kladně zareagovalo 78 respondentů. Z tohoto počtu uvedlo „spíše ano“ 51 a „určitě ano“ 27 dotázaných. Oproti tomu „spíše ne“ uvedlo 26 a „určitě ne“ 17 respondentů. Z celkového počtu dotázaných jedinců odpovědělo neutrálně neboli „nedokážu posoudit“ 15 z nich.

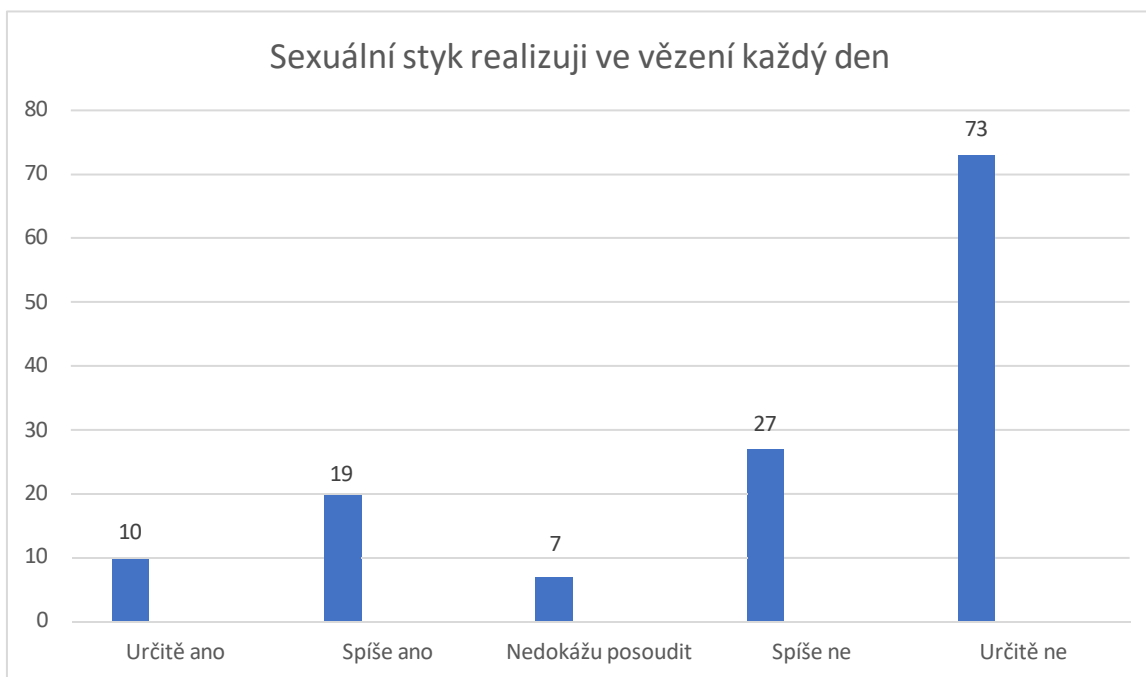
Otázka č. 3: „Sexuální uspokojení ve vězení realizuji“



Graf č. 3 – Sexuální uspokojení ve vězení realizuji

Překvapujícím zjištěním bylo, že až 29 jedinců na otázku „Sexuální uspokojení ve vězení realizuji:“ odpovědělo, že jejich sexuální uspokojení je realizováno další osobou. Avšak z tohoto zjištění nelze konstatovat, zda další osoba provádí sexuální uspokojení tázaného dobrovolně nebo nedobrovolně. Méně překvapující je samozřejmě to, že největší počet odsouzených (89) uvedlo, že uspokojení svých sexuálních potřeb realizují sebeuspokojením. Dalším zjištěním bylo, že na tuto otázku 26 dotázaných odpovědělo, že své sexuální potřeby neuspokojují vůbec.

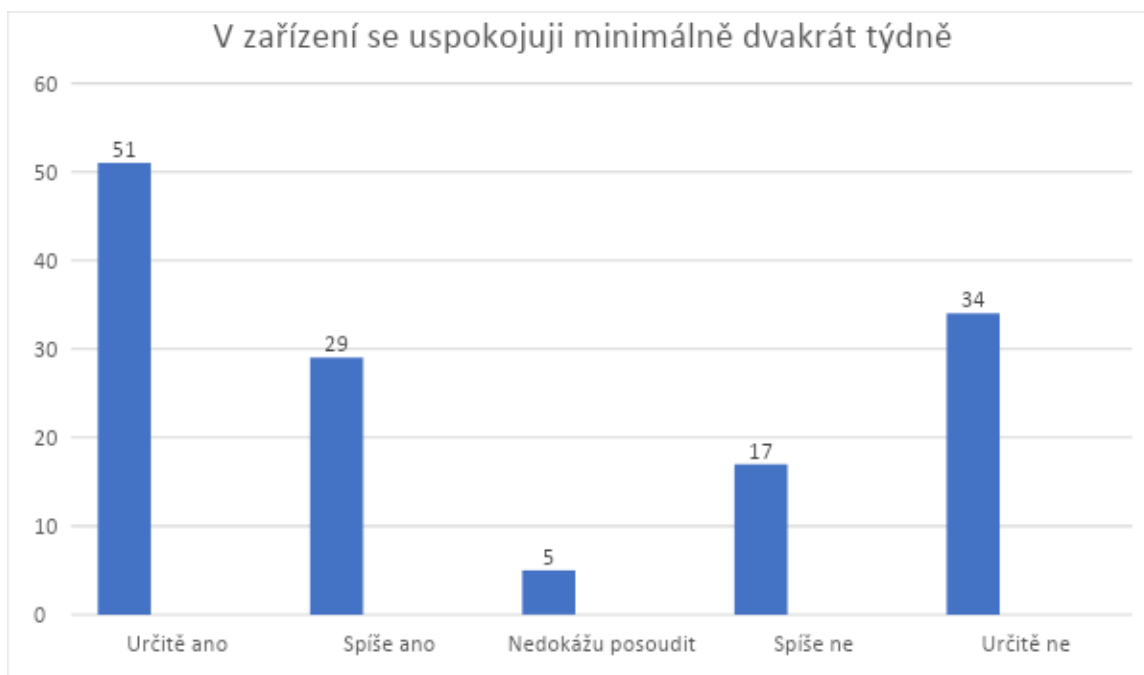
Otázka č. 4: „Sexuální styk realizuji ve vězení každý den“



Graf č. 4 – Sexuální styk realizuji ve vězení každý den

Na základě sebraných dat vyplývá, že sexuálních styk odsouzených stejného pohlaví ve věznicích probíhá pouze v malé míře či neprobíhá vůbec. Vězení je stejnopohlavní instituce, to znamená, že jsou zde všichni jedinci stejného pohlaví. V zařízení také platí přísný zákaz sexuálních styků zaměstnanců s odsouzenými jedinci. Tudíž jedinci vykonávající trest odnětí svobody jsou předurčení k celibátu nebo k homosexuálnímu styku. Odsouzení jedinci zde mají časté sklony k latentní homosexualitě, která je popsána v teoretické části bakalářské práce. Většinou každý homosexuální jedinec je v očích ostatních slabý a v hierarchii bývají často na nejnižší příčce. Větší část tázaných respondentů na otázku číslo 4 odpověděla negativně (73) avšak menšina jedinců uvedla, že sexuální styk realizují ve vězení každý den, a to v míře „určitě ano“ 10 a „spíše ano“ 19 dotázaných. Z celkového počtu odpovědí uvedlo 7 dotázaných jedinců „nedokážu posoudit“.

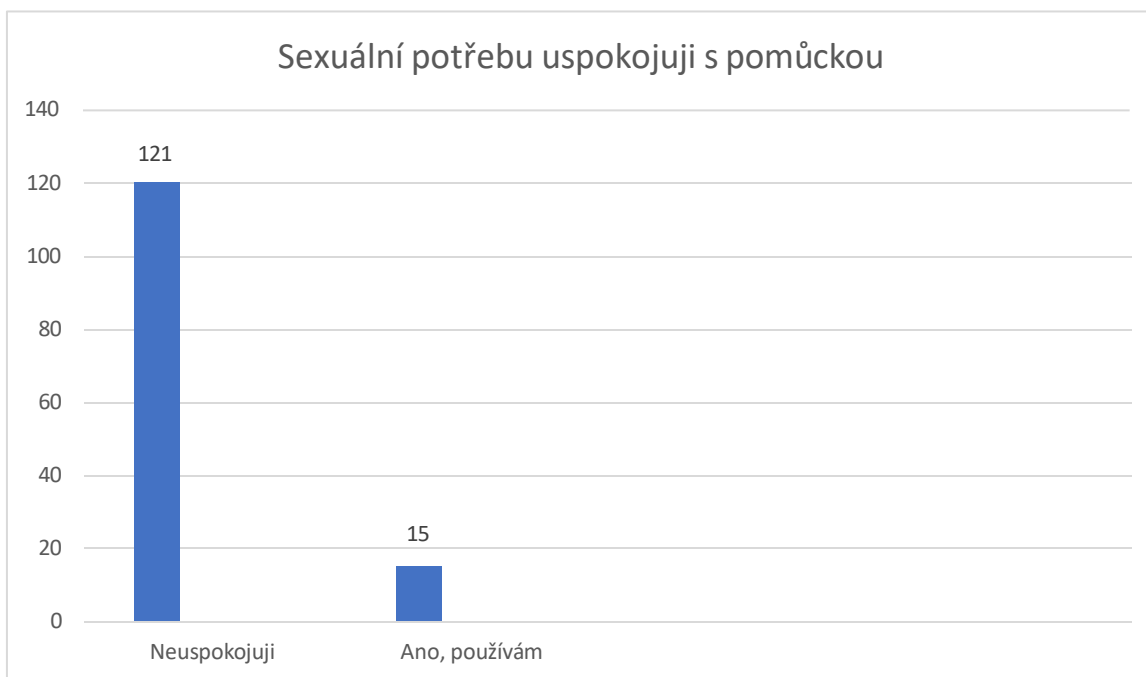
Otázka č. 5: „V zařízení se uspokojuji minimálně dvakrát týdně“



Graf č. 5 –V zařízení se uspokojuji minimálně dvakrát týdně

Otázka číslo 5 byla zaměřena na realizaci uspokojení v nápravném zařízení. Většina dotázaných respondentů uvedla, že se sebeuspokojují minimálně dvakrát týdně, častokrát i častěji. Na tuto otázku odpovědělo „určitě ano“ 51 respondentů, „spíše ano“ uvedlo 29 z nich. Sexuální uspokojení může pozitivně ovlivňovat psychiku jedinců, kteří vykonávají trest odnětí svobody v nápravném zařízení. Jsou však i tací, kteří se uspokojují během týdne méně často, tzn. méně než dvakrát týdně. Z dotazovaných odsouzených se vyjádřilo negativně ve smyslu, že „určitě ne“ 34 respondentů a „spíše ne“ 17 z nich. Nejméně odsouzených v dotazníku uvedlo, že „nedokážou posoudit“, a to jen 4.

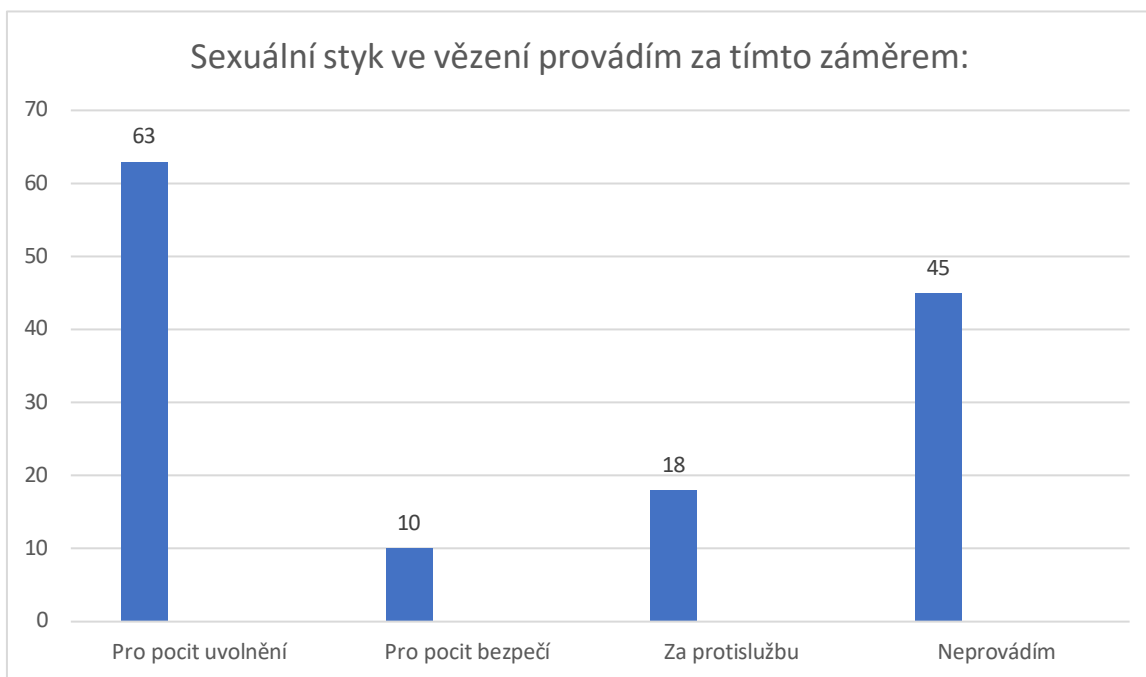
Otázka č. 6: „Sexuální potřebu uspokojuji s pomůckou“



Graf č. 6 – Sexuální potřebu uspokojuji s pomůckou

Prostor věznic je velmi střežené a neustále kontrolované místo. Odsouzení tak musí být vynalézaví a zvolit či vymyslet takové sexuální pomůcky, které jim jsou od dozorců povoleny. Mimo mříže věznice je nejvíce používána pomůcka během sexuální styku či navození atmosféry erotické nebo porno video. Odsouzení u sebe nemohou mít žádnou elektroniku jako je např. mobilní telefon, kde by případně takové videa mohli mít uložena. Každý odsouzený má právo vlastnit v cele televizní přijímač. Ale nicméně pouze takový, který se ovládá bez dálkového ovladače, a i na ten mají odsouzení sledování porno kanálů přísně zakázáno. Proto se často musí uchýlit ke starému, osvědčenému způsobu, a tím jsou porno časopisy. Ty jim může obstarat a poslat pošlou rodinný příslušník, kamarád či známý. Odsouzení si pak mezi sebou mohou časopisy vyměňovat či směňovat za jiné předměty. Z grafu otázky číslo 6 vyplývá, že většina odsouzených (121) žádnou sexuální pomůcku nepoužívá. Avšak někteří jedinci (15) sexuální pomůcku za účelem sexuálního potěšení používají. Z vyhodnocených dat z dotazníkového šetření vyplývá, že respondenti používají sexuální pomůcky, jedná se například o WC štětku, WC zvon, polštář či díru v matraci. Nejčastěji se opakovanou pomůckou byly již zmíněné porno časopisy.

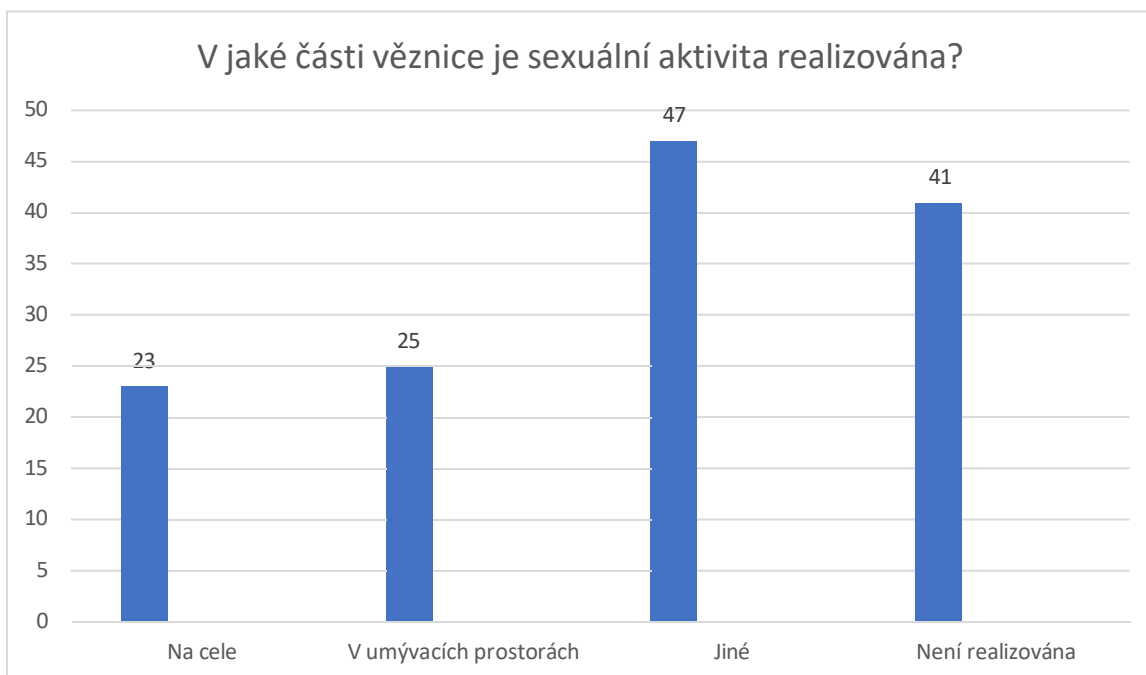
Otázka č. 7: „Sexuální styk ve vězení provádím za tímto záměrem“



Graf č. 7 – Sexuální styk ve vězení provádím za tímto záměrem

Na základě studia knižních zdrojů v teoretické části jsem zjistila, že v zahraničních v nápravných zařízeních velmi často dochází k nucené sexuální aktivitě. Oproti tomu v České republice se vyskytují častěji případy, kdy jedinci provádí homogenní sex dobrovolně za úplatek, či za poskytnutí ochrany od druhého odsouzeného. Vyhodnocená data u otázky číslo 7 poukazují na nejčastější důvod sexuálního styku v nápravných zařízeních (63 dotazovaných respondentů), a to se záměrem uvolnění se. Při dlouhodobém pobytu ve vězení může vzniknout erotická náklonnost ke stejnému pohlaví nazývaná se latentní homosexualita. Ta je nejčastěji důsledkem prostředí, ve kterém se vyskytují pouze osoby stejného pohlaví. Po jedincích, kteří praktikují sex s potřebou uvolnění, následují jedinci, kteří sex po dobu výkonu trestu odnětí svobody nerealizují vůbec. Sexuální styk výměnou za ochranu od jiného odsouzeného vyplnilo 10 dotázaných odsouzených z celkového (136), 18 dotázaných respondentů uvedlo, že sexuální styk provádějí za protislužbu.

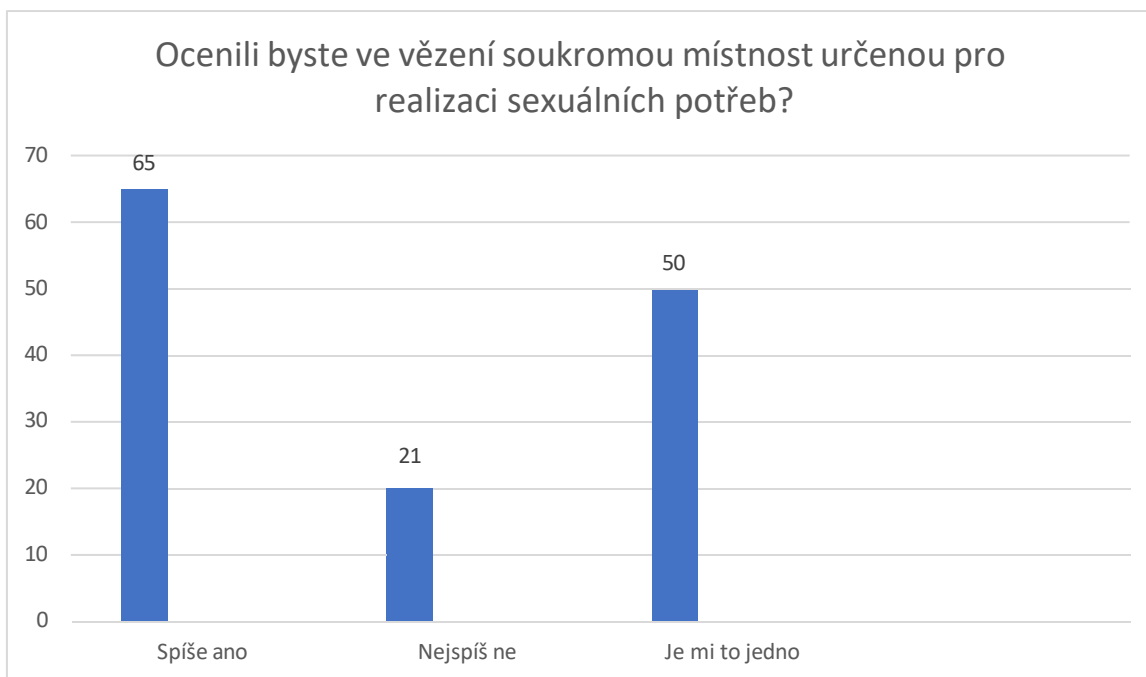
Otázka č. 8: „V jaké části věznice je sexuální aktivita realizována?“



Graf č. 8 – V jaké části věznice je sexuální aktivita realizována?

V otázce číslo 8 jsem se zaměřila na část věznice, ve které se sexuální aktivita uskutečňuje. Z vybraných možností uvedlo 25 dotázaných respondentů umývací prostory jako místo, kde dochází k jejich sexuální aktivitě. Nicméně nejčastěji se opakující odpovědí na otázku „V jaké části věznice je sexuální aktivita realizována?“ byly toalety. Je to místo ve věznici, kde mají odsouzení čas a soukromí uspokojit svojí sexuální potřebu. Kromě toalet a umývacích prostor dochází v sexuální aktivitě i na celách, což uvedlo 23 dotázaných jedinců. Někteří odsouzení uvedli, že ačkoliv touhu po sexuální aktivitě mají, nerealizují ji vůbec (41). Ve výzkumném šetření při této otázce jeden odsouzený uvedl, že svoji potřebu uspokojuje ve vězeňské kapli.

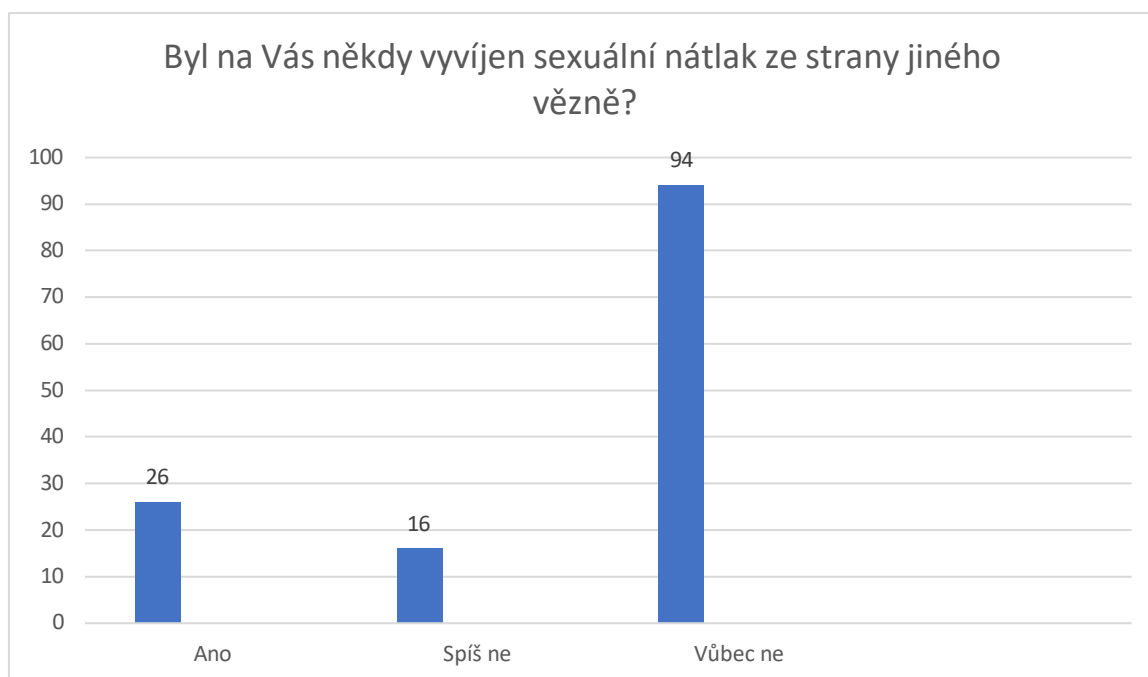
Otázka č. 9: „Ocenil byste ve vězení soukromou místnost určenou pro realizaci sexuálních potřeb?“



Graf č. 9 – Ocenili byste ve vězení soukromou místnost určenou pro realizaci sexuálních potřeb?

V České republice se nacházejí věznice, které mají speciální místnost bez zrakové a sluchové kontroly. Tato místnost je určena pro intimní návštěvy partnerek či partnerů, dokonce i pro návštěvy rodin s dětmi. Udělení k navštívení takovéto místnosti povoluje ředitel věznice pouze za vzorné chování odsouzeného. Soukromé místnosti působí pozitivně na psychiku odsouzených, snižují stres a motivují jedince ke vzornému chování. Bohužel ne všechny věznice v České republice mají možnosti a prostor na zřízení soukromé místnosti, a to především z důvodu přeplněnosti těchto zařízení. Dle mého názoru je zřizování a realizace soukromých místností skvělým způsobem, jak motivovat odsouzené jedince k dobrému chování. Je to také možnost vídat se s celou rodinou o samotě bez ostatních odsouzených. Myslím si, že pro člověka, který je téměř celý den sledován ať už ze strany dozorců či od ostatních spoluodsouzených, je pocit, že může být chvíli bez dozoru, velmi osvobozující a v daný moment naplňující. Pozitivně na otázku „Ocenili byste ve vězení soukromou místnost určenou pro realizaci sexuálních potřeb?“ odpovědělo 65 dotázaných odsouzených, 50 respondentů se k otázce postavilo neutrálně s odpovědí „je mi to jedno“. Pouze 21 respondentů odpovědělo negativně „spíše ne“.

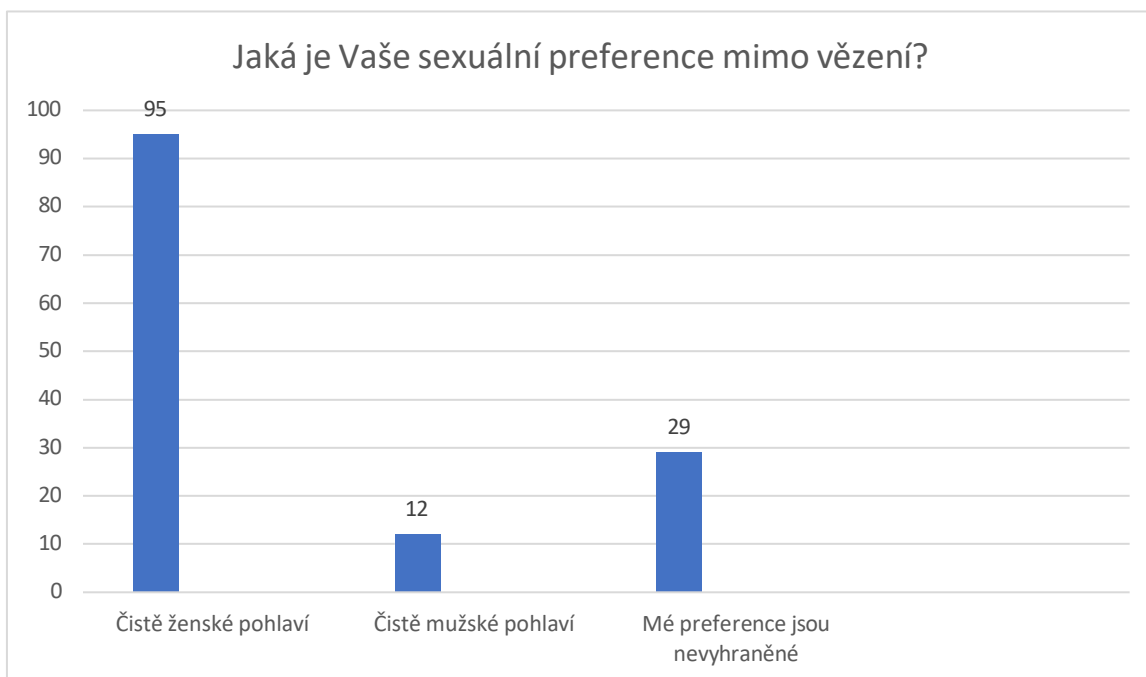
Otázka č. 10: „Byl na vás někdy vyvíjen sexuální nátlak ze strany jiného odsouzeného?“



Graf č. 10 – Byl na Vás někdy vyvíjen sexuální nátlak ze strany jiného odsouzeného?

Během vyhodnocování otázky číslo 10 jsem si nemohla nevšimnout, že většina jedinců, kteří uvedli svou sexuální preferenci na muže, na otázku „Byl na vás někdy vyvíjen sexuální nátlak ze strany jiného odsouzeného?“ odpověděli „ano“ a to v 26 případech. To znamená, že tito odsouzení zažili v prostorách věznice nátlak ze strany jiného odsouzeného. Homosexuální jedinci jsou v prostorách věznice často zneužíváni a nuceni k sexuální aktivitě mnohem více než heterosexuální jedinci. I když se může zdát, že odsouzený homosexuál je ve vězení mezi svými, svou orientaci se snaží utajit před ostatními odsouzenými, jak nejdéle to jen jde. A to právě z důvodu případného zneužití, napadení či dokonce znásilnění. Naopak jedinců, kteří uvedli sexuální orientaci na opačné pohlaví v dotazníku, odpověděli „vůbec ne“ bylo 94. Z toho vyplývá, že větší část oslovených respondentů nátlak ze strany jiného odsouzeného v nápravném zařízení nikdy nezažila. „Spíše ne“ uvedlo 16 odsouzených z celkového počtu 136.

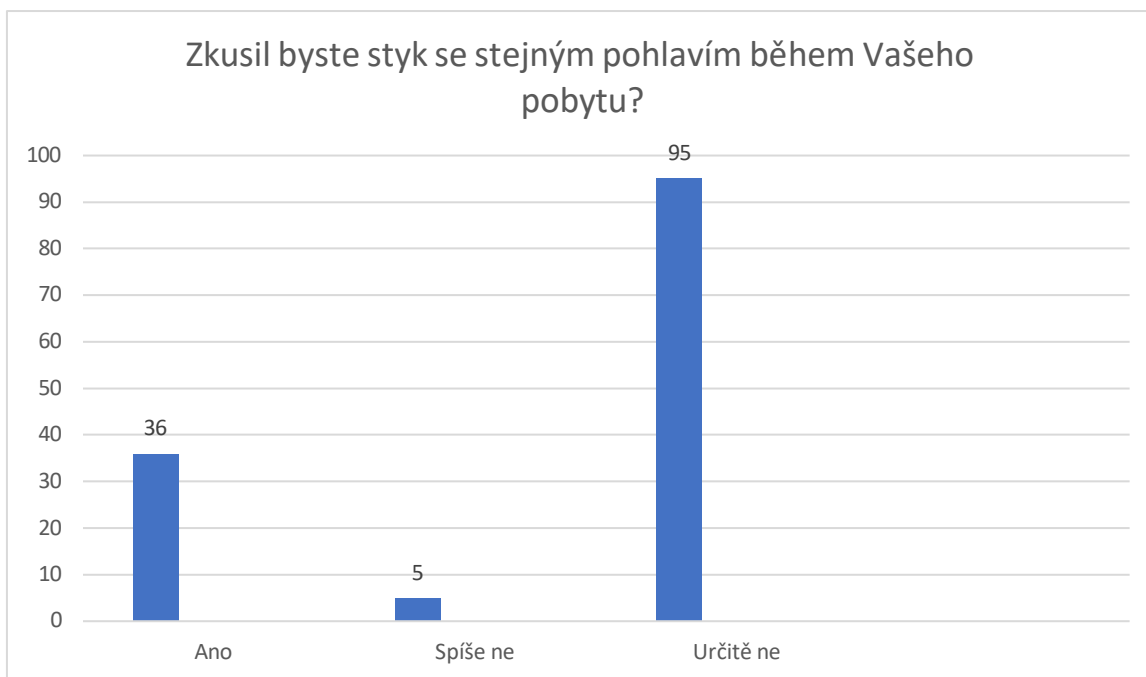
Otázka č. 11: „Jaká je vaše sexuální preference mimo vězení?“



Graf č 11 – Jaká je Vaše preference mimo vězení?

Největší zastoupení sexuální preference po vyhodnocení dat bylo na ženské pohlaví. Tento výsledek nebyl samozřejmě vůbec překvapujícím. Podle aktualizovaných dat Vězeňské služby je v současnosti za mřížemi přes 19 tisíc lidí, z toho 17 tisíc odsouzených, zbytek zavřených osob jsou vazebně stíhaní nebo se jedná o chovance detenčních ústavů. Většinu jedinců za mřížemi tvoří mužská populace, žen vykonávajících si svůj trest v nápravných zařízeních je okolo 1600. Proto nebylo překvapujícím zjištěním, že „čistě ženské pohlaví“ uvedlo 95 dotázaných odsouzených. Nejmenší zastoupení při vyhodnocení otázky číslo 11 představuje kategorie jedinců, kteří preferují mužské pohlaví. Sexuální preferenci „čistě mužské pohlaví“ ve výzkumném šetření uvedlo 12 jedinců. Větší část jedinců definovala svoji sexuální preferenci jako nevyhraněnou, a to ve 29 případech odpovědí. Osoby s nevyhraněnou sexuální preferencí buď svoji sexuální orientaci stále hledají nebo vyznávají sexuální náklonnost jak k mužskému, tak i k ženskému pohlaví.

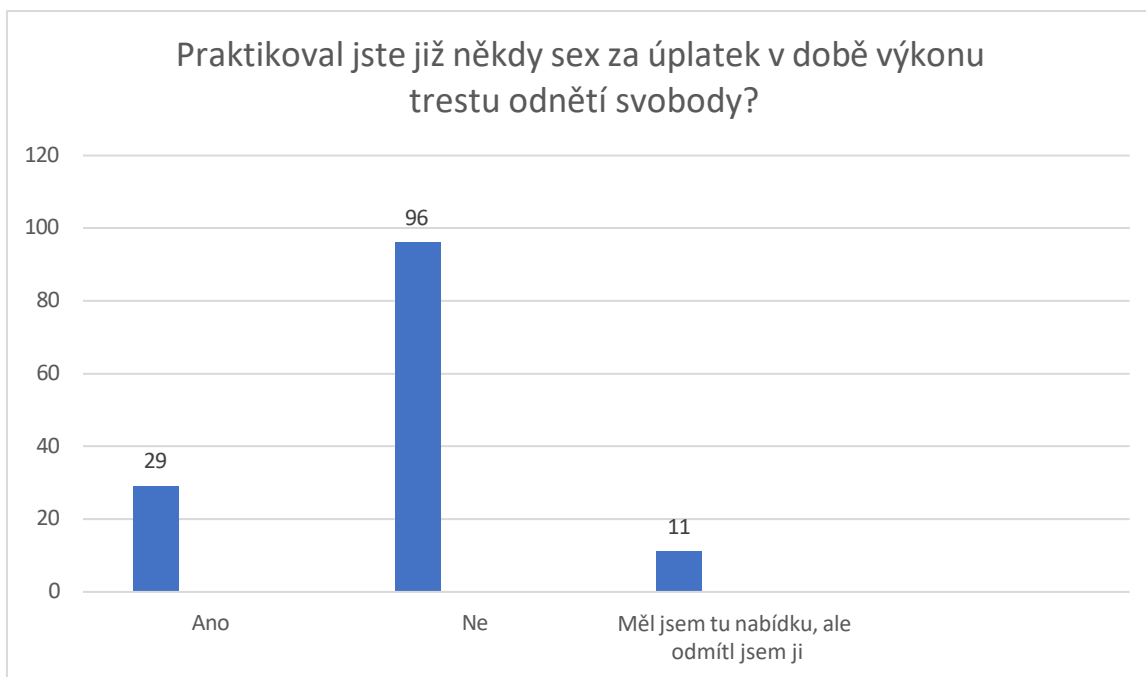
Otázka č. 12: „Zkusil byste styk se stejným pohlavím během Vašeho pobytu?“



Graf č. 12 – Zkusil byste styk se stejným pohlavím během Vašeho pobytu?

Otázka číslo 12 je zaměřena na skutečnost, zda by dotázaný respondent zkusil již během pobytu v nápravném zařízení sex se stejným pohlavím. Většina respondentů na tuto otázku reagovala negativně. Konkrétně 95 dotázaných odsouzených uvedlo, že by sex se stejným pohlavím „určitě nepraktikovali“. Jedinců, kteří uvedli „ano“, bylo 36 a 5 odsouzených z celkového počtu (136) odpovědělo „spíše ne“. U odpovědí otázky číslo 12 hraje značnou roli doba výkonu trestu odnětí svobody každého odsouzeného jedince. Čím delší trest je odsouzenému udělen, tím pravděpodobnější je, že se jeho touha sexuálního styku bude zvyšovat.

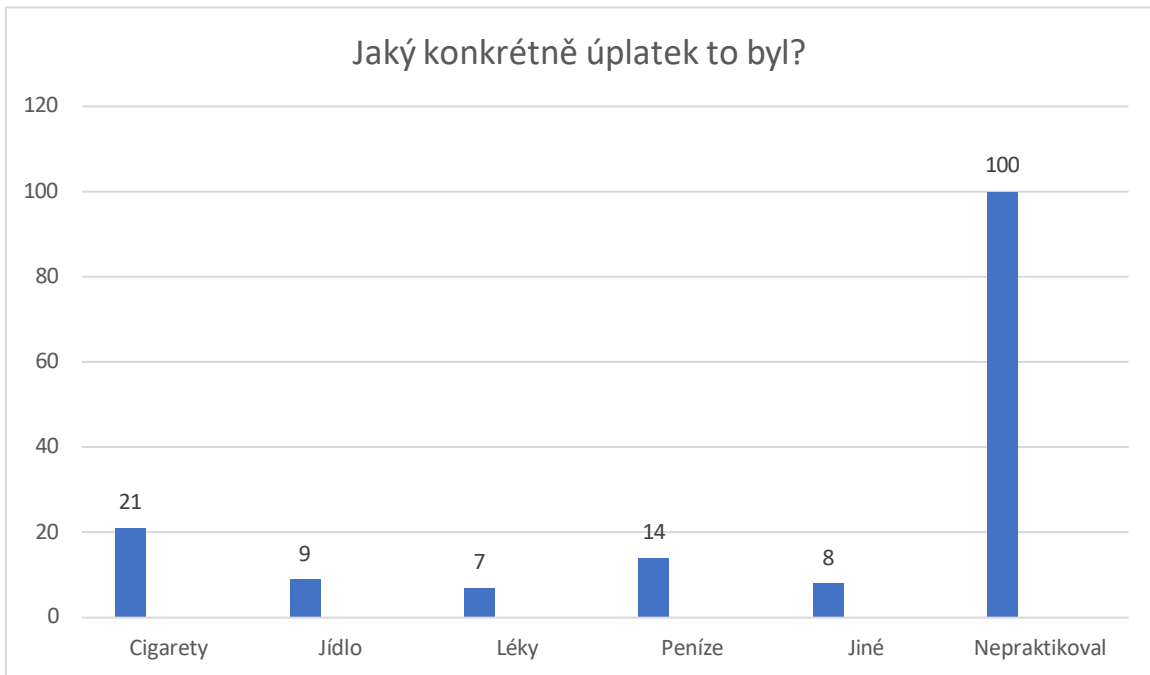
Otázka č. 13: „Praktikoval jste již někdy sex za úplatek v době výkonu trestu?“



Graf č. 13 – Praktikoval jste již někdy sex za úplatek v době výkonu trestu odnětí svobody?

Na otázku „Praktikoval jste již někdy sex za úplatek v době výkonu trestu odnětí svobody?“ kladně odpovědělo 29 dotázaných respondentů, 11 uvedlo, že dostali nabídku praktikovat sex v době výkonu trestu odnětí svobody, ale odmítli ji. Nejvíce opakovanou odpovědí bylo “ne“. Na tuto otázku negativně odpovědělo 96 dotázaných jedinců. Z celkového počtu (136) se kladně na č. 13 vyjádřilo 29 jedinců. Touto otázkou jsem ověřovala teorii z první části mé kvalifikační práce konkrétně v teoretické části, ve které je zmíněno, že na území České republiky dochází k více nenucené sexuální aktivitě oproti vězením v zahraničí. Lze konstatovat, že v nápravných zařízeních České republiky se nejčastěji praktikuje sexuální aktivita nenucená, a to v podobě úplatku odsouzeného odsouzenému.

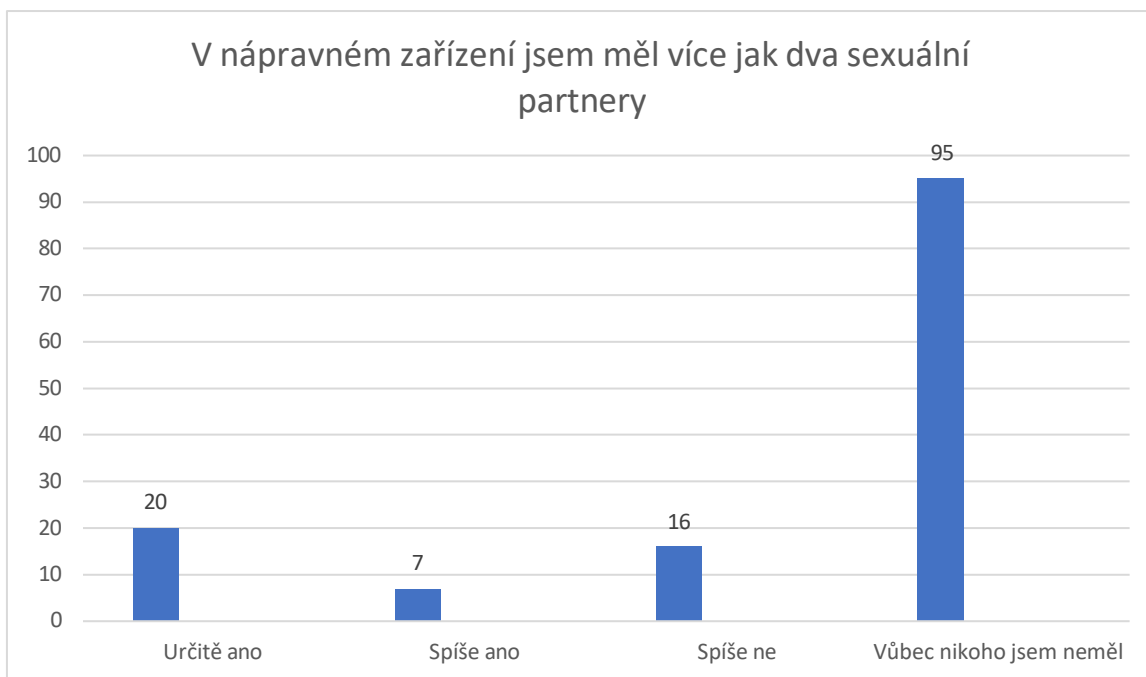
Otázka č. 14: „Jaký konkrétně úplatek to byl?“



Graf č. 14 – Jaký konkrétně úplatek to byl?

Otázkou číslo 14 jsem navázala na předešlou otázku číslo 13, ve které jsem se odsouzených respondentů ptala, zda v době výkonu trestu odnětí svobody praktikovali sexuální styk s jiným odsouzeným výměnou za úplatek. V této otázce se zaměřuji na konkrétní úplatek, za který odsouzení sexuální styk provozují. Nejvíce dotázaných respondentů na tuto otázku uvedlo, že sexuální styk za úplatek v nápravném zařízení nepraktikovali (100). Úplatek, který se ve výzkumném šetření opakoval nejčastěji, byl ve formě cigaret. Dobrovolný sexuální styk ve vězení za cigarety praktikovalo 21 dotázaných odsouzených. Kromě cigaret odsouzení praktikují nenucený sex i za peníze (14) či jídlo (9). Z celkového počtu dotázaných jedinců 7 z nich odpovědělo, že sexuální styk v nápravném zařízení praktikují výměnou za léky. Tyto léky odsouzení používají jako náhražku drog. Předposlední sloupec v grafu představuje odpověď jiné, kterou uvedlo 8 dotázaných respondentů. Tito jedinci uvedli, že dobrovolný sex praktikovali za úplatek v podobě porno časopisů či polštáře.

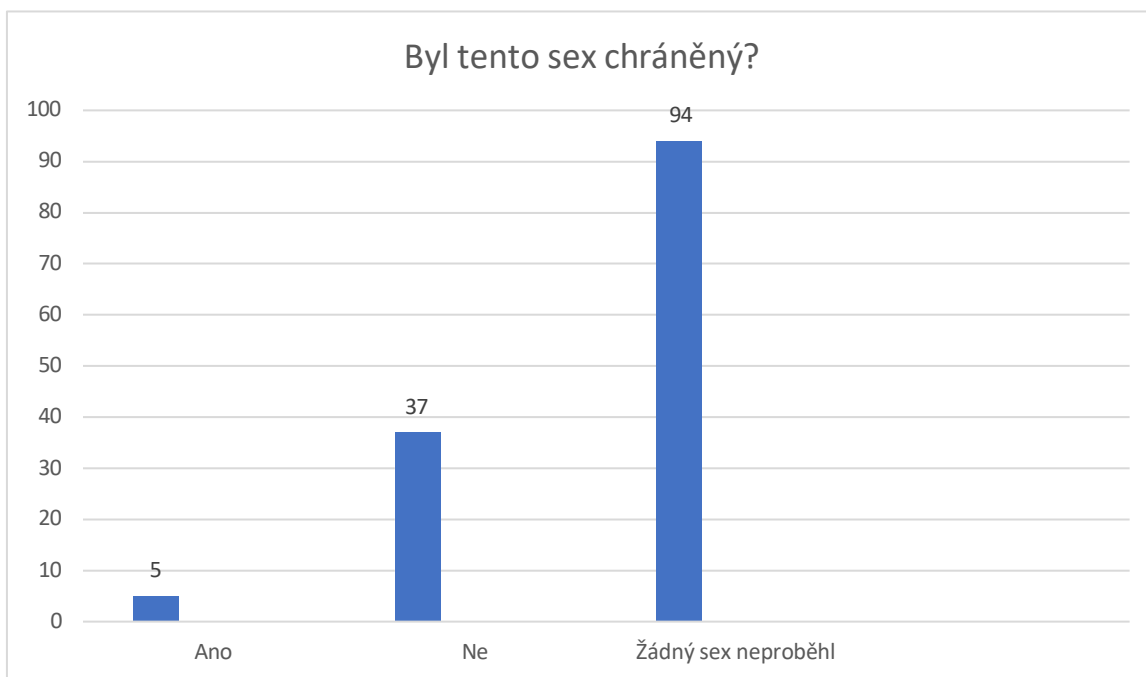
Otázka č. 15: „V nápravném zařízení jsem měl více jak dva sexuální partnery.“



Graf č. 15 – V nápravném zařízení jsem měl více jak dva sexuální partnery

Ve výzkumné otázce číslo 15 jsem zjišťovala počet sexuálních partnerů odsouzených v nápravném zařízení. Nejpočetnější zastoupení tvoří jedinci, kteří během pobytu v zařízení neměli žádného partnera (95). Ze zbylých dotázaných na otázku „V nápravném zařízení jsem měl více jak dva sexuální partnery“ uvedlo 20 respondentů „určitě ano“, „spíše ano“ 7 a „spíše ne“ 16. Respondenti, kteří odpověděli „určitě ano“, měli během svého pobytu v nápravném zařízení 2 a více sexuálních partnerů.

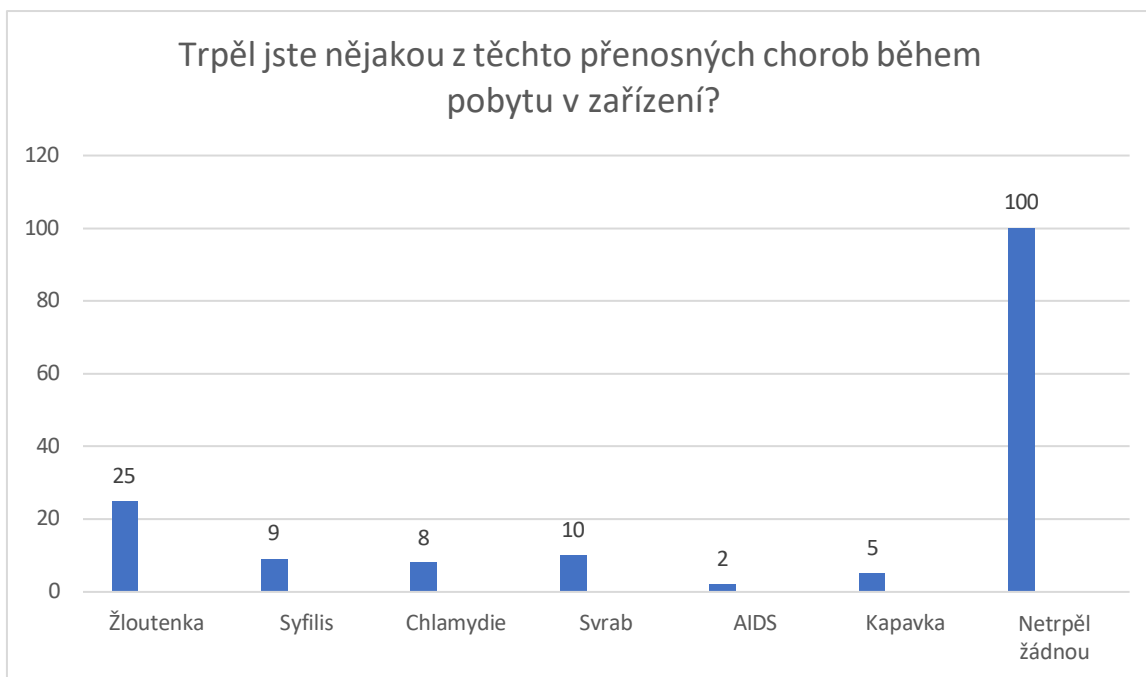
Otázka č. 16: „Byl tento sex chráněný?“



Graf č. 16 – Byl tento sex chráněný?

Otázka č. 16 navazuje na minulou otázku č. 15. Výzkumná otázka č. 16 ověřuje, zda sex, který byl realizován v nápravném zařízení, byl uskutečněn s použitím prezervativu či nikoliv. Nejvíce respondentů uvedlo, že žádný sex neproběhl (94). Ve 37 případech uvedli odsouzení, že sex, který byl uskutečněn v prostorách věznice, byl realizován bez jakékoliv ochrany. Pouze 5 dotázaných odsouzených odpovědělo „ano“ na otázku, zda byl jejich sex chráněný.

Otázka č. 17: „Trpěl si nějakou z těchto přenosných chorob během pobytu v zařízení?“

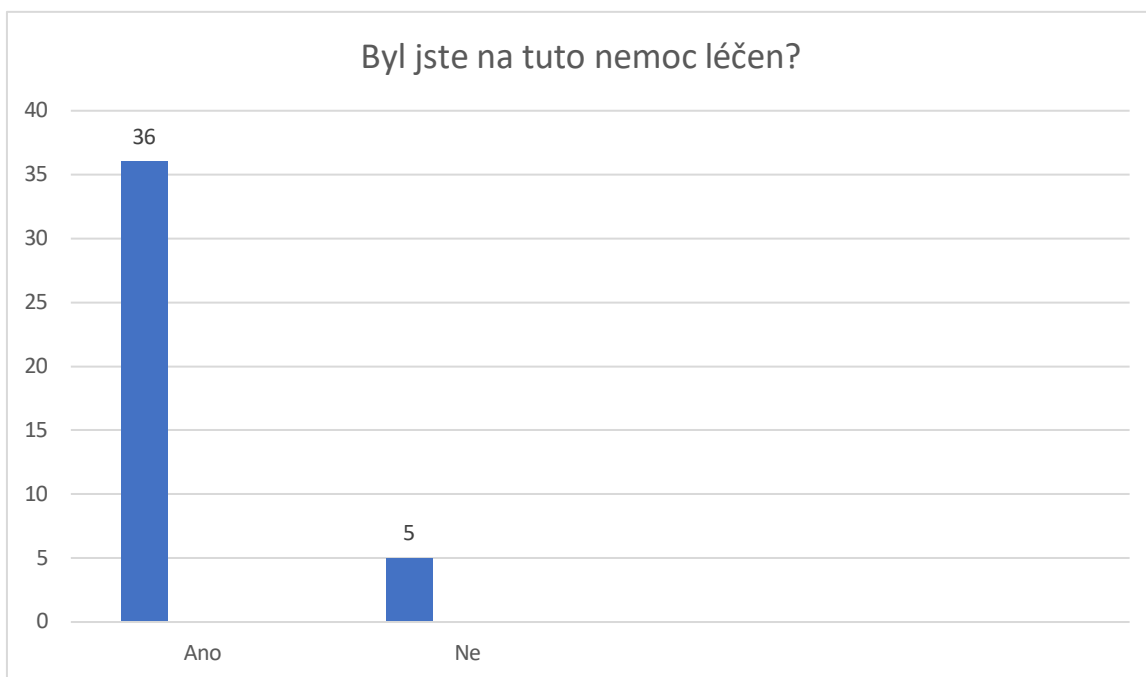


Graf č. 17 – Trpěl jste nějakou z těchto přenosných chorob během pobytu v zařízení?

Každý odsouzený při nástupu do nápravného zařízení musí podstoupit prohlídku u praktického lékaře nejpozději do 4 dnů od nástupu. Během vstupní prohlídky provede zdravotnický personál podrobné vyšetření celkového stavu, orientační epidemiologické vyšetření, fyzikálně somatické vyšetření a případná další potřebná doplňující vyšetření. Výzkumná otázka číslo 17 se zaměřuje na výskyt přenosných chorob odsouzených během pobytu v nápravném zařízení. Nejvíce respondentů uvedlo, že během pobytu za mřížemi netrpěli žádnou z přenosných chorob. Nemoc, která se vyskytovala nejčastěji u odsouzených, byla žloutenka, konkrétně typu C, a to ve 25 případech dotázaných odsouzených. Dále byly mezi nakažlivými nemocemi uváděny v tomto pořadí: svrab (10), syfilis (9), chlamydie (8) a kapavka (5). Nejzávažnějším a nejvíce ohrožujícím onemocněním trpí 2 jedinci, kteří mají syndrom získaného selhání imunity neboli AIDS. Přestože se vývoj léčiv v oblasti AIDS neustále vyvíjí, stále je tato nemoc považována za nevyléčitelnou. K přenosu nemoci AIDS z jedince na jedince nejčastěji dochází při praktikování sexuálních praktik bez použití ochrany, tj. bez prezervativu. Vědomý přenos viru způsobujícího AIDS na druhou osobu je v České republice postihován jako těžké ublížení na zdraví a šíření

nakažlivé lidské nemoci. Důležité je také zmínit to, že někteří odsouzení jedinci mohou trpět více nakažlivými nemocemi najednou, nebo se během výkonu trestu mohou nakazit vícekrát.

Otázka č. 18: „Byl jste na tuto nemoc léčen?“

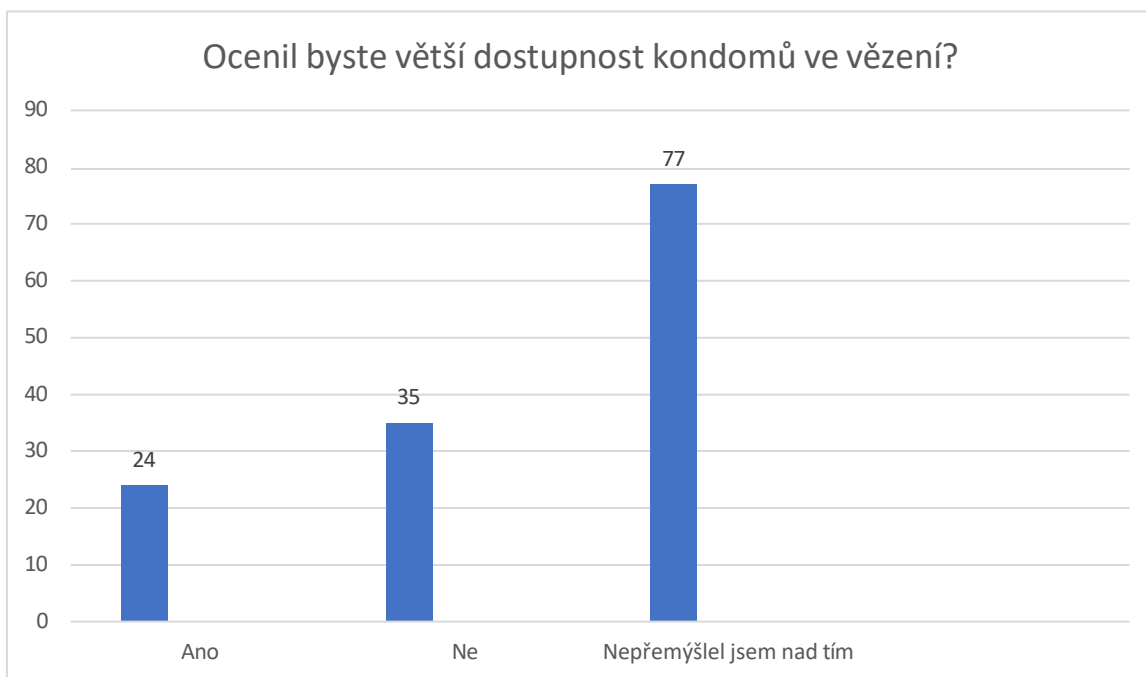


Graf č. 18 – Byl jste na tuto nemoc léčen?

Otázka číslo 18 rozšiřuje předešlou otázku. Z celkové počtu 136 dotázaných odsouzených přiznalo 41, že trpělo některou z výše uvedených přenosných chorob během svého pobytu ve vězení. Léčbu přenosné a nakažlivé choroby během výkonu trestu odnětí svobody podstoupilo 36 odsouzených. Nicméně alarmující je to, že 5 jedinců odpovědělo, že jejich nemoc nebyla v zařízení nikterak léčena. Nejvíce rozšířenou nemocí ve vězení je žloutenka, jak vyplývá z grafu u otázky číslo 17. Nejčastějším způsobem rozšíření nákazy mezi ostatní odsouzené je nedostatečné hygiena nástrojů používaných při tetování odsouzených za mřížemi. Rovněž odsouzení na nitrožilní aplikaci drog přispívají sdílením svých injekčních stříkaček mezi ostatní spoluodsouzené k šíření žloutenky typu C v nápravných zařízeních.

Zdravotní péče osobám ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody je poskytována podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů a podle zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

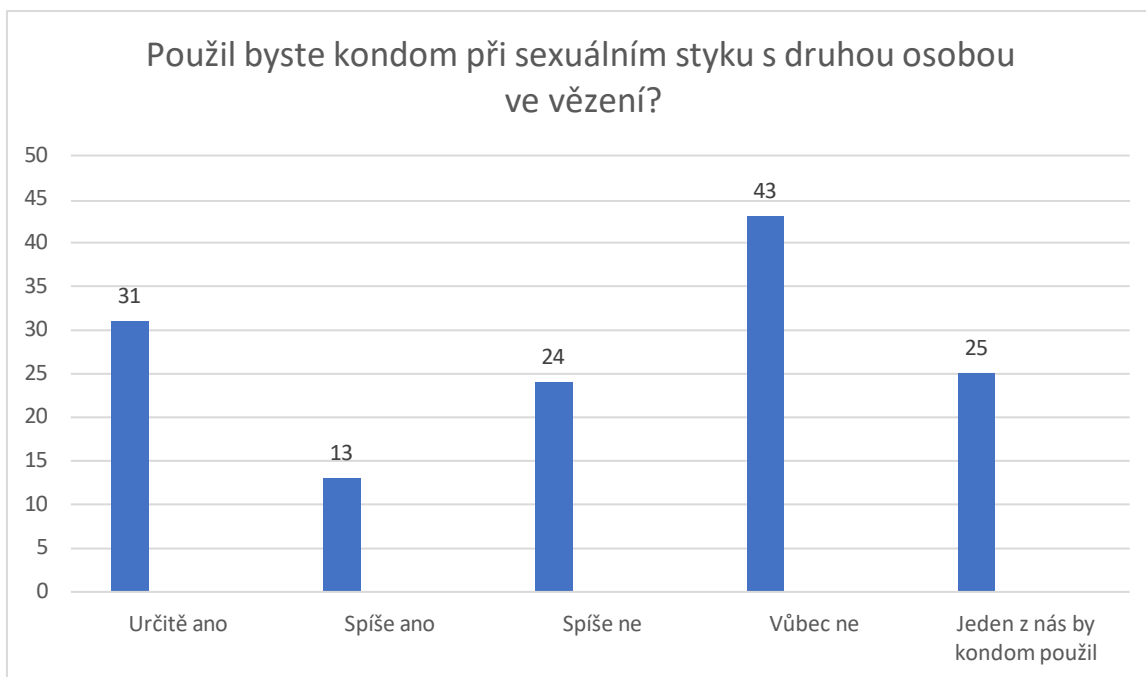
Otázka č. 19: „Ocenil byste větší dostupnost kondomů ve vězení?“



Graf č. 19 – Ocenil byste větší dostupnost kondomů ve vězení?

Již od roku 2013 dvě třetiny evropských zemí distribuují prezervativy odsouzeným v nápravných zařízeních. Česká republika je v tomto směru velmi pozadu. Nicméně v roce 2016 byly zkušebně zařazeny do dvou věznic na území České republiky bezplatné automaty na kondomy. Automaty byly umístěny na místech, kde mají odsouzení samostatný přístup, díky čemuž je zajištěna určitá anonymita. Smyslem tohoto projektu je předcházení šíření infekčních onemocnění a pohlavně-přenosných chorob (AIDS) nebo již výše zmiňované žloutenky typu C mezi odsouzenými, kteří provozují homosexuální styk za mřížemi. Otázka číslo 19 je zaměřena na názor odsouzených, zda by ocenili větší dostupnost kondomů. Kladně se k otázce vyjádřilo 24 respondentů, avšak větší počet dotázaných odsouzených (35) uvedl, že by větší dostupnost kondomů ve vězení neocenil. Největší počet dotázaných uvedlo odpověď „nepřemýšlel jsem nad tím“.

Otázka č. 20: „Použil byste kondom při sexuálním styku s druhou osobou ve vězení?“



Graf č. 20 – Použil byste kondom při sexuálním styku s druhou osobou ve vězení?

Otázka číslo 20 „Použil byste kondom při sexuálním styku s druhou osobou ve vězení?“ měla velmi nejednoznačné odpovědi, proto se také velmi obtížně vyhodnocovala. Na tuto otázku negativně reagovalo celkem 67 dotázaných respondentů, z toho 43 uvedlo, že by kondom během sexuálního styku „vůbec nepoužili“ a 24 odsouzených uvedlo, že „spíše ne“. Kladně se z celkového počtu 136 respondentů vyjádřilo 44 dotázaných, z toho 31 uvedlo, že „určitě ano“ a 13, že „spíše ano“. Příjemným zjištěním bylo, že až 25 dotázaných na otázku odpovědělo, že „jeden z nás by kondom použil“.

8 Limity výzkumu

Nyní budou uvedeny faktory, které mohou negativně ovlivnit výzkumné šetření praktické části. Na prvním místě je to malý vzorek zpracovaných odpovědí respondentů. Oproti skutečnému stavu počtu odsouzených vykonávajících trest odnětí svobody jsem pracovala pouze se 136 vyplněnými dotazníky. Citlivost tématu byla dalším limitujícím faktorem výzkumného šetření. Někteří ředitelé nápravných zařízení zamítli realizaci výzkumu právě z důvodu citlivosti tématu. Dotazování respondenti nemuseli přistupovat k dotazníku seriózně. Naopak jiní odsouzení se mohli bát odpovědět zcela po pravdě s obavou, že za přiznání skutečnosti by mohl přijít trest ze strany jiného odsouzeného. Realizování dotazníkového šetření, které probíhalo bez mé přímé přítomnosti, mohlo v očích některých respondentů, vzbuzovat dojem nedostatečné osobní zainteresovanosti a mohlo vést k pocitu odcizení, což mohlo ovlivnit jejich ochotu se plně zapojit a otevřeně odpovídat na mnou položené otázky. V současné době je zavedena striktní politika, která znemožňuje přímé získávání podrobných informací o vnitřních podmínkách přímo od zaměstnanců vězeňské služby, včetně strážců, čímž jsem byla odkázána na komunikaci pouze s řediteli věznic. To v praxi vedlo k dlouhým čekacím dobám na vyplněné dotazníky a značně tento faktor komplikoval proces shromažďování dat pro mou analýzu dat.

9 Diskuze

Dílčí cíle mé Bakalářské práce byly:

1. Popsat sexuální chování osob odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.
2. Popsat rizikovost sexuálního chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

V praktické části této práce bylo dosaženo obou stanovených dílčích cílů.

Cíl č. 1 - Sexuální chování osob odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody

Po vyhodnocení výzkumného šetření bylo zjištěno, že sexuální chování mezi odsouzenými skutečně probíhá, ale pouze v omezené míře. V nejvíce případech bylo sexuální chování u odsouzených realizováno masturbací, méně častěji docházelo k realizaci samotného sexuálního styku odsouzených. Nejčastější důvodem pro realizaci sexuálního styku mezi odsouzenými bylo uspokojení individuálních sexuálních potřeb konkrétního jedince, dále to bylo poskytnutí sexuálního styku za úplatek a v poslední řadě poskytnutí sexuálního styku výměnou za ochranu

před jinými odsouzenými.

Cíl č. 2 - Rizikovost sexuálního chování odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody

Při vyhodnocování dotazníkového šetření jsem se také zabývala rizikovostí sexuálního chování u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. A to konkrétně otázkou, která se zaměřovala na dostupnost a použití bariérové ochrany, tzn. prezervativu v nápravných zařízeních. Velmi překvapujícím zjištěním pro mě bylo množství negativních odpovědí na otázku, zda během provádění sexuálního styku používají odsouzení nějaký druh ochrany. Drtivá většina respondentů totiž uvedla, že sexuální styk proběhl většinou bez použití prezervativu. Toto může být jedním z důvodů tak velkého výskytu nakažlivých chorob mezi odsouzenými. Dle mého názoru by měla být věnována větší pozornost kvalitě prevence sexuálního chování v nápravných zařízeních. Také důvěra mezi odsouzenými a pracovníky nápravných zařízeních by měla být posílena, tak aby se nakažení odsouzení nestyděli přijít včas za jakýmkoliv pracovníkem vězeňské služby a sdělit mu své podezření na nakažlivou nemoc ještě před tím, než by mohlo dojít k potenciálnímu rozšíření nebezpečné nakažlivé choroby v celém zařízení.

Publikací na téma vězeňství i lidské sexuality celosvětově existuje mnoho, nicméně publikací zabývajících se skutečně sexualitou odsouzených osob v nápravných zařízeních je na českém trhu relativně málo. Velmi přínosnou a nedávno publikovanou knihu *Tělo za katrem*, která objasňuje sexuální chování odsouzených osob, vydala autorka A. Lochmannová v roce 2020. Při psaní své bakalářské práce jsem se touto knihou velmi často inspirovala. Při srovnání výsledků Lochmannové [2020] a výsledků mého výzkumu jsem mnohokrát shledala shodu. V knize *Tělo za katrem* bylo zmíněno, že odsouzení praktikují sexuální chování jako byznys neboli způsob, jak získat zboží.

Výsledky mého výzkumu prokazují že, sexuální styk mezi odsouzenými skutečně probíhá, ale častokrát bez použití jakékoliv ochrany, která by mohla zamezit šíření nebezpečných nakažlivých chorob.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo nejprve pospat vězeňský systém a jeho specifika vztahující se k základním lidským potřebám zejména pak k lidské sexualitě. Dále jsem se pokusila vymezit základní principy lidské sexuality obecně a objasnit normativity sexuálního chování ve společnosti. Dalším důležitým tématem, kterým jsem se zabývala, bylo vymezení poruch sexuální orientace a rizik s tímto spojených. První, teoretická část mé práce, se zaměřuje na hlubší pochopení lidské sexuality a její následné transformace do sexuálního chování osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Popsání těchto specifíků v teoretické části je naprosto zásadní pro porozumění následnému výzkumnému šetření a vyvození důsledků.

Mnou zvolené téma je velmi intimní a choulostivé. Proto bylo výzkumné šetření náročné a zdlouhavé. Pro realizaci výzkumného šetření jsem nejdříve musela kontaktovat ředitele věznic s otázkou, zda mi výzkumné šetření ve věznici z důvodu velice tabuizovaného tématu vůbec povolí a následně jsem jim zasílala mnou zpracovaný dotazník na schválení. Po schválení ředitelem nápravných zařízení jsem vytisknuté dotazníky osobně donesla na hlavní bránu věznic. Následně jsem si je vyplněné vyzvedla. Předem jsem byla obeznámena a upozorněna na nízkou návratnost a možnou nízkou kvalitu vyplnění dotazníků mého šetření. Dalším rizikem mého výzkumného šetření byl fakt, že respondenti čili odsouzení nebudou brát dotazníky vážně a budou si z nich dělat srandu či naschvál uvádět nepravdivé údaje. Z nápravných zařízení se vrátilo 178 vyplněných dotazníků, avšak po pečlivém protřídění bylo možné v praktické části této práce použít pouze 136 z nich.

Díky mým získaným obecným znalostem o lidské sexualitě jsem mohla stanovit hypotézy sexuality odsouzených v prostředí nápravných zařízení. Následně jsem na základě provedeného výzkumného šetření mohla své původní hypotézy potvrdit či vyvrátit a odvodit z nich logické závěry.

Má původní hypotéza č. 1 byla v praktické části potvrzena, a to konkrétně v dotazníkovém šetření u otázky číslo 7 „Sexuální styk ve vězení provádím za tímto záměrem“. Nejčastějším důvodem sexuálního styku za mřížemi byl biologický pud, avšak druhou nejčastější odpovědí odsouzených bylo, že sex provádí za protislužbu, čímž je dokázáno a potvrzeno, že sexuální chování odsouzených má i jinou než čistě sexuálně založenou motivaci. Dobrovolný sex v nápravných zařízeních je způsob, jak si mohou respondenti sami obstarat zboží Hypotéza 2 a to, že „Častěji

jsou ve věznicích sexuálně napadeni či znásilněni homosexuální jedinci“ byla také potvrzena. U jedinců, kteří v dotazníku uvedli, že mimo nápravné zařízení preferují mužské pohlaví, byla až překvapivě častá odpověď, že na ně byl v době vykonávání trestu vyvíjen sexuální nátlak ze strany jiného odsouzeného. Více jak polovina homosexuálních jedinců uvedla, že na ně byl vyvíjený nátlak k pohlavnímu styku, zatímco u heterosexuálů se tento nátlak vyskytoval naprosto minimálně.

Hypotéza 3 a to, že „Každý jedinec má dostatečnou a včasnou zdravotní péči“ byla naopak vyvrácena. Důležitou roli zde představuje prevence, která je ale i pro vedení věznice velmi obtížný úkol. Odsouzení se dozorčím, strážným nebo sociálním pracovníkům svěřují pouze zřídka nebo pozdě a nechají tak zajít nakažlivou chorobu do stádia, kdy už má jasné příznaky a je zjevná i pro ostatní. V takovém případě věznice sice okamžitě zavádí příslušná opatření, ale nakažlivá choroba už může být dávno rozšířena mezi ostatní odsouzené. Zároveň většina jedinců, praktikujících pohlavní styk, by dle dotazníku odmítala preventivní použití prezervativu, čímž se šíření chorob dále zhoršuje. Závěrem tak lze vyvodit, že pro věznici jako takovou je velmi obtížné tuto problematiku řešit lépe a s předstihem, nicméně tato hypotéza byla ve své podstatě vyvrácena.

Celá tato práce je založena na vyhodnocení dat pouze od 136 respondentů, proto existuje možnost, že zjištěné závěry nemusí zcela odpovídat realitě. Mnou předkládaná práce má dle mého názoru velký potenciál pro další rozšíření a určení dílčích závěrů, které mohou lépe obeznámit společnost s problematikou sexuálního chování osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Seznam použité literatury

CAPPONI, Věra. *Sexuologický slovník*. Praha: Grada, 1994. Sám sobě. ISBN 80-7169-115-1.

COUNCIL OF EUROPE PORTAL. *Sexuality* [online]. 2023 [cit. 2023-12-07]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/sexuality>

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0.

DIRGA, Lukáš; LOCHMANNOVÁ, Alena; JUŘÍČEK, Petr (2015): The Structure of the Inmate Population in Czech Prisons. In: *Sociológia*, 47: 6, 559–578.

DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘIČKA a Tereza RASZKOVÁ, ed. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7676-066-0.

EVROPSKÝ INSTITUT PRO ROVNOST POHLAVÍ (EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY). *Sexuální identita* [online]. 2023 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1054?language_content_entity=cs

HENNIG, Gudrun a PELZ, Georg. *Transakční analýza: terapie a poradenství*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. ISBN 9788024713632.

JŮZL, Miloslav. *Otázky a problémy sexuálního života osob ve výkonu trestu odnětí svobody: mezinárodní vědecká konference: Praha 2018*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2019. ISBN 978-80-7452-138-6. KABÁTOVÁ, Š. 2016.

Unikátní Statistiky Znasilnění Za Mřížemi: 4 Roky, Na 40 Nahlášených Případů. [online] Lidovky.cz [cit. 29.01.2021]. Dostupné z: www.lidovky.cz/domov/ve-veznicich-bylo-kazdy-rok-nahlaseno-v-prumeru-10-znasilneni-meziv-vezni.A161208_161851_ln_domov_sk.

KAŇAK, Jan, STRETTI, Sylvie, DRÁBEK, Tomáš, KRČMÁŘOVÁ, Bára, KNIHA, Michal. *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. V Brně: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0290-9.

- LOCHMANNOVÁ, Alena. *Tělo za katrem*. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3019-1.
- MARINER, J. 2001. *No escape: Male rape in U.S prisons*. New York: Human Rights
- MIOVSKÝ, Michal. *Diagnostika a terapie ADHD: dospělí pacienti a klienti v adiktologii*. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0387-4.
- NEDBÁLKOVÁ, K., Spoutaná rozkoš: sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznici. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON, 2006. Gender sondy, sv. 4. ISBN 80-86429-65-2.
- NUGRAHANI, E. R., KUSUMANINGSIH, A., KHOLIDA, N., KHOLIFAH, S., YUSUF, A. 2018. „Sexual Activity of Male and Female Prisoners in Prison and The Impact on Sexual Orientation.“ *Proceedings of the 9th International Nursing Conference*. Surabaya.
- O'DONNELL, I. 2004. „Prison Rape in Context.“ *The British Journal of Criminology*, 44 (2).
- PAVLICA, Karel. PRAGUE PRIDE. *Přitažlivost, chování a identita. Jak se zorientovat v sexuální orientaci?* [online]. 2021 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1689-jak-se-zorientovat-v-sexualni-orientaci>
- PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4332-5.
- PEROUTKOVÁ-ŠAFRÁNKOVÁ, Soňa. *Sex, úchylky, lidské ego, nevěra: jak to vidí muži a jak ženy?*. České Budějovice: Nová Forma, 2012. ISBN 978-80-7453-267-2.
- POPELKA, Jiří. *Penologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8.
- POWER, K., MARKOVA, I., ROWLANDS, A. 1991. „Sexual behavior in Scottish prisons.“ *British Medical Journal* 303: 783-783.
- PUGNEROVÁ, Michaela a KVINTOVÁ, Jana. *Přehled poruch psychického vývoje*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5452-9.
- RABOCH, Jiří a PAVLOVSKÝ, Pavel. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 9788024619859.

REFRESHER. *V jaké zemi je homosexualita trestným činem a kde se mohou partneři stejného pohlaví seznat?* [online]. 2018 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://refresher.cz/59373-V-jake-zemi-je-homosexualita-trestnym-cinem-a-kde-se-mohou-partneri-stejneho-pohlavi-sezdat>

ROKACH, Ami a Karishma PATEL. *Human Sexuality: Function, Dysfunction, Paraphilias, and Relationships*. Academic Press, 2021. ISBN 978-0-12-819174-3.

SMITH, B. V. 2006. „Analyzing Prison Sex: Reconciling Self Expression with Safety.“ *13 Human Rights Brief*.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.

STEVENS, A. 2015. *Sex in prison: experiences of former prisoners*. London: Howard League for Penal Reform, Commission on Sex in Prison.

STUHLÍKOVÁ, Iva. *Základy psychologie emocí*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672829.

SVOBODA, Mojmir; ČEŠKOVÁ, Eva a KUČEROVÁ, Hana. *Psychopatologie a psychiatrie: pro psychology a speciální pedagogy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0216-5.

SYKES, G. M. 1958. *The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison*.

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠMAUSOVÁ, G. 2011. „Znásilnění muže mužem jako prostředek k ustavení řádu.“ Pp. 155-178 in Oates-Indruchová, L. (eds.). *Tvrdošijnost myšlenky: od feministické kriminologie k teorii genderu*. Praha: Sociologické nakladatelství.

ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-48-5.

Tony Butler, Basil Donovan, Michael Levy, John Kaldor, *Sex behind the prison walls*, Australian and New Zealand Journal of Public Health, Volume 26, Issue 4, 2002, Page 390, ISSN 1326-0200, <https://doi.org/10.1111/j.1467-842X.2002.tb00193.x>.

(<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1326020023031862>)

TRAMMELL, R. 2011. „Symbolic Violence and Prison Wives: Gender Roles and Protective Pairing in Men’s Prisons.“ *The Prison Journal*, 91 (3): 305–324.

VELKÝ LÉKAŘSKÝ SLOVNÍK. *Abnormalita* [online]. 2023 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://lekarske.slovniky.cz/pojem/abnormalita>

WEISS, Petr. *Poruchy sexuální preference*. Praha: Galén, [2017]. ISBN 978-80-7492-310-4.

WEISS, Petr. Psychiatrie pro praxi. *Poruchy pohlavní identity* [online]. 2012 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://www.solen.cz/pdfs/psy/2012/03/03.pdf>

WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9.

WEISS, Petr. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-558-X.

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0929-5.

WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

ZAJAC, Lada. IDNES.CZ. *Znásilňuje se i ve vězení. Prevencí je tipování obětí či automat na kondomy* [online]. 2022 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/znasilneni-veznice-vezenska-sluzba-odbornici-trestny-cin-cesko.A220513_090450_domaci_lre

ZVĚŘINA, Jaroslav. *Lékařská sexuologie*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2049-7.

Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Seznam grafů

Graf č. 1 – Touhu po sexuálním styku ve vězení mám každý den.....	31
Graf č. 2 – Potřebu po sexuálním uspokojení pocítuji každý den.....	32
Graf č. 3 – Sexuální uspokojení ve vězení realizuji.....	33
Graf č. 4 – Sexuální styk realizuji ve vězení každý den	34
Graf č. 5 –V zařízení se uspokojuji minimálně dvakrát týdně.....	35
Graf č. 6 – Sexuální potřebu uspokojuji s pomůckou.....	36
Graf č. 7 – Sexuální styk ve vězení provádím za tímto záměrem.....	37
Graf č. 8 – V jaké části věznice je sexuální aktivita realizována?.....	38
Graf č. 9 – Ocenili byste ve vězení soukromou místnost určenou pro realizaci sexuálních potřeb?	39
Graf č. 10 – Byl na Vás někdy vyvíjen sexuální nátlak ze strany jiného odsouzeného?.....	40
Graf č. 11 – Jaká je Vaše preference mimo vězení?	41
Graf č. 12 – Zkusil byste styk se stejným pohlavím během Vašeho pobytu?.....	42
Graf č. 13 – Praktikoval jste již někdy sex za úplatek v době výkonu trestu odnětí svobody?.....	43
Graf č. 14 – Jaký konkrétně úplatek to byl?.....	44
Graf č. 15 – V nápravném zařízení jsem měl více jak dva sexuální partnery.....	45
Graf č. 16 – Byl tento sex chráněný?	46
Graf č. 17 – Trpěl jste nějakou z těchto přenosných chorob během pobytu v zařízení?.....	47
Graf č. 18 – Byl jste na tuto nemoc léčen?	48
Graf č. 19 – Ocenil byste větší dostupnost kondomů ve vězení?.....	49
Graf č. 20 – Použil byste kondom při sexuálním styku s druhou osobou ve vězení?.....	50

Seznam zkratk

OPaS = Oddělení prevence a stížnosti